

'Dit is mijn plek'

Het eerste jaar in een nieuwe baan

Bashir Azizi

Voormalig inburgeraar
promoveert op burgerschap

Klassen

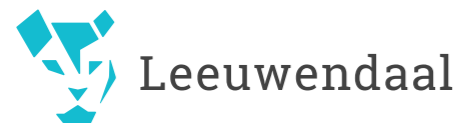
Niet ieder kind
krijgt dezelfde kansen

Op naar 17 maart

Wat staat er over onderwijs
in de partijprogramma's?

Dit is een topteam. Alle neuzen dezelfde kant uit? Dacht het niet. In een topteam benut ieder zoveel mogelijk z'n kwaliteiten die energie schenken in plaats van kosten. Er is een ideale mix van competenties, talenten en drijfveren die elkaar versterken. Eensgezindheid, maar geen eenvormigheid. De doelen zijn uiterst concreet en de leider verstaat de kunst van het 'loshouden'. Hij delegeert resultaatverantwoordelijkheid en stuurt op regelruimte en interactie. En het team levert. Ga daar maar gerust van uit.

Leeuwendaal

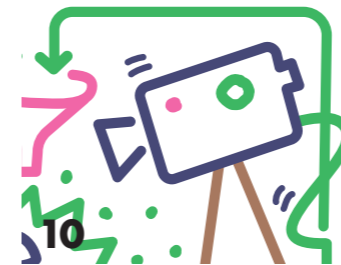
- ▶ Ontwikkelen
- ▶ Organiseren
- ▶ Versterken

INHOUD & VOORWOORD

6 Bashir Azizi

Hij is de verpersoonlijking van het onderwerp waar hij in april op promoveerde. Hoe kijkt deze wereldburger aan tegen burgerschapsonderwijs?

10 Van onderop

Innoveren in de klas? Dat kan met Lesson Study.

38 Vis zoekt boter

Wat staat investeringen in onderwijs in de weg?

En verder

15 Column Hartger Wassink / 16 Klassen / 19 Onderwijs in de partijprogramma's / 22 Veluws College Mheenpark / 25 De schooltijd van... / 26 VO in beeld / 28 Starters in het vo / 33 Onvergetelijk / 34 Digitale kansengelijkheid / 36 Het gebouw / 41 Column Martijn Simons / 42 In de praktijk: videogastles techniek / 45 Vraagbaak / 46 Boeken / 47 Mijn favoriet / 48 Wie werkt waar / 49 Mijn overstap

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.

Gezocht: het antwoord op mentale kwetsbaarheid

Soms weet je het even niet en dit is zo'n moment. Corona laat diepe sporen na. Dat zal iedereen herkennen. Lesuitval, quarantaine, achterstanden... Het heeft dag in, dag uit de aandacht van iedereen in de school. Er wordt keihard gewerkt om in het moeilijkste schooljaar dat de meesten van ons zich kunnen herinneren, leerlingen vooruit te helpen. En het kabinet helpt mee. Geld voor achterstanden, geld voor extra handen in de klas, geld voor devices. Allemaal gericht op het beperken of inhalen van leerachterstanden en het bieden van gelijke kansen. Prima.

Maar de afgelopen weken komt er een geluid bij, dat steeds sterker klinkt. Het mentale welbevinden van onze leerlingen is in het geding. De motivatie neemt af, de stress neemt toe. Met alle gevolgen van dien. Ouderen zijn in deze crisis fysiek het meest kwetsbaar, jongeren mentaal. En het offer dat jongeren moeten brengen is groot, terwijl het risico dat zij lopen relatief klein is. Burgemeester Paul Depla zei namens de VNG dat jongeren de vergeten groep zijn van de coronacrisis. Weinig sociale contacten, weinig perspectief, weinig werk. Natuurlijk eist dat z'n tol. Wat zijn de oplossingen, vroeg de Volkskrant aan de burgemeester, tevens voorzitter van een sociale werkgroep van de VNG. Ons rapport gaat niet over oplossingen, zei Depla, om eraan toe te voegen dat gemeenten in de kerstvakantie van alles ondernemen om jongeren iets van vertier te bieden. In een van de praktijkverhalen op onze website over het motiveren van leerlingen in coronatijd, zegt teamleider vmbo Laura van Dasselaar van RSG Sneek: 'Blijf in verbinding, houd iedereen in beeld'. Een uitstekende ambitie. Het zal zeker helpen. Maar iets in mij zegt dat het probleem complexer is en om een uitgebreider antwoord vraagt. Misschien niet voor elke leerling, maar wel voor een groter wordende groep. Het wringt dat we zo veel maatregelen nemen gericht op de cognitieve ontwikkeling van onze leerlingen (hoe verstandig ook), maar als het gaat om de sociale en mentale ontwikkeling we zoekende zijn. Of laat ik het bij mezelf houden. Ik ben zoekende. Het voelt onmachtig om te erkennen het sluitende antwoord niet te hebben. Maar het is de werkelijkheid. Wie het weet, mag het zeggen. Nee, móet het zeggen.

Paul Rosenmöller

Voorzitter VO-raad

VO-praat

De VO-academie is gestart met een nieuwe videoreeks: VO-praat. In video's van maximaal tien minuten vertellen bevoegde sprekers hun verhaal. Telkens met een andere insteek, maar altijd over een onderwerp dat relevant is voor de onderwijssector. In de meest recente aflevering vertelt Judith Steenvoorden over besturen met lef. Hoe kunt u in uw rol als bestuurder betekenisvol zijn?
→ [Bekijk de afleveringen op www.vo-academie.nl](http://www.vo-academie.nl)

Opleiding VO-intervisiebegeleider

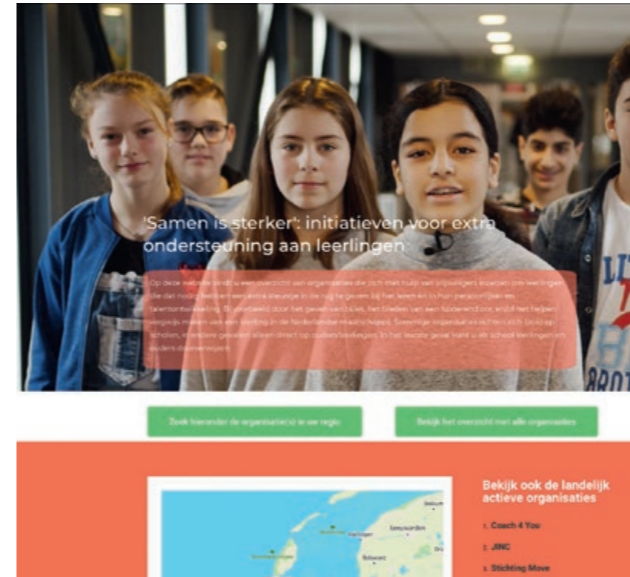
Juist in deze tijd van verandering en afstand is het belangrijk om met elkaar in contact te blijven en ervaringen te delen. Intervisie is een methodiek die dit mogelijk maakt. Op 14 januari 2021 gaat de basisopleiding VO-intervisiebegeleider

digitaal van start. Tijdens dit traject leert u intervismethodieken toe te passen: van de kunst van het vragen stellen tot het inzetten van groepsdynamische processen.
→ [Kijk voor meer informatie op www.vo-academie.nl](http://www.vo-academie.nl)

Samen is sterk

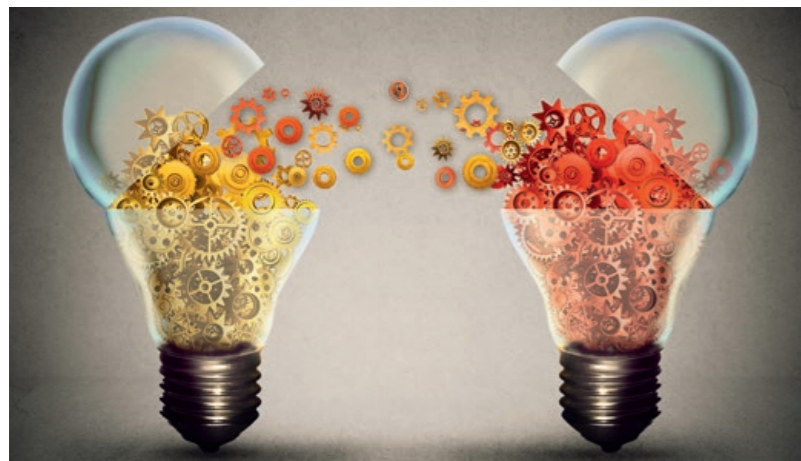
'Samen is sterk' geeft een overzicht van organisaties die vrijwilligers inzetten bij de ondersteuning van jongeren die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken, bij het leren én in hun persoonlijke ontwikkeling. Dit kan bijvoorbeeld door het geven van bijles, het bieden van een luisterend oor, of het wegwijs maken van een leerling in de Nederlandse maatschappij. Sommige organisaties richten zich (ook) op scholen, in andere gevallen alleen direct op ouders/leerlingen. In het laatste geval kunt u als school leerlingen en ouders doorverwijzen.
→ [Kijk op www.samenissterk.nl](http://www.samenissterk.nl)

BurgerschapsBorrels

Met ingang van 10 december vindt elke tweede donderdag van de maand (15:30-16:30 uur) een online BurgerschapsBorrel plaats. Elke borrel heeft een inspirerende spreker die actief is op het thema burgerschap. De borrels zijn interactief en er is ruimte om vragen te stellen. Een ervaren host begeleidt de borrel. Doelgroep voor deze online

bijeenkomsten zijn bestuurders, schoolleiders, leraren/docenten en coördinatoren burgerschap. De organisatie is in handen van de VO-raad, PO-Raad en Stichting School & Veiligheid.
→ [Kijk voor data en sprekers op www.vo-raad.nl/artikelen/burgerschapsborrels-2020-2021](http://www.vo-raad.nl/artikelen/burgerschapsborrels-2020-2021)

Onderzoek naar samenwerking

Ledenadviseur regionale samenwerking Doetina van Kelle heeft op persoonlijke titel onderzoek gedaan naar het proces van het al dan niet komen tot samenwerking bij bestuurders in het vo. Wat werkt belemmerend en wat juist bevorderend? Het onderzoek belicht

het perspectief van kleine schoolbesturen op bestuurlijke samenwerking in de eigen regio en doet aanbevelingen om deze samenwerking te ondersteunen en te bevorderen.
→ Het onderzoek 'Bestuurders aan het woord' is te vinden op www.vo-raad.nl

Nationale Onderwijsprijs

De Nationale Onderwijsprijs wordt om de twee jaar uitgereikt in po en vo; de volgende editie vindt plaats in 2021. De prijs vraagt op een positieve manier aandacht voor het onderwijs en zet bijzondere projecten in de schijnwerpers. Scholen die zich onderscheiden door een speciale aanpak of een creatief project waaraan je kunt zien dat de school middenin de samenleving staat, kunnen zich nu aanmelden. Na provinciale voorrondes vindt de landelijke uitreiking plaats.

→ [Lees meer op www.nationaleonderwijsweek.nl/onderwijsprijs](http://www.nationaleonderwijsweek.nl/onderwijsprijs)

Masterclass kennisgedreven leiderschap

In deze masterclass op 28 januari 2021 leert dr. Annemarie Neeleman u meer over de principes van (wetenschappelijk) onderzoek en het onderzoeksmatig werken. Annemarie Neeleman is afgelopen juni gepromoveerd op een onderzoek naar het gebruik van schoolautonomie door schoolleiders in het voortgezet onderwijs. In dit promotieonderzoek heeft zij onder meer onderzocht welke rol onderzoeksgegevens spelen in de besluitvorming van schoolleiders. U krijgt in de masterclass handvatten aangereikt voor het versterken van uw onderzoeksmatige rol als schoolleider en verkent verschillende vormen en toepassingen van onderzoek, van schooldata tot wetenschappelijk onderzoek. De masterclass is bedoeld voor schoolleiders uit het vo die hun onderzoeksmatige manier van werken en leidinggeven binnen de school willen versterken.

→ [Kijk op www.vo-academie.nl/aanbod](http://www.vo-academie.nl/aanbod)

INTERVIEW

Tekst: Stan Termeer • Fotografie: Josje Deekens

Bashir Azizi:

'We zijn allemaal immigranten op deze aarde'

Het burgerschapsonderwijs is vrijblijvend en hangt van goede bedoelingen aan elkaar, vindt Bashir Azizi. Zijn ervaringen in Afghanistan en als docent maatschappijwetenschappen aan het Roer College Schöndeln in Roermond bundelde hij in een vuistdik proefschrift, waarop hij afgelopen april promoveerde. De visie van een voormalig inburgeraar op burgerschapsonderwijs.

Er zijn mensen die een eenvoudigere route afleggen naar een docentschap maatschappijleer. Bashir Azizi (63 jaar) volgde – noodgedwongen – een lange, ingewikkelde weg. Zijn intellectuele reis liep via zijn geboorteland Afghanistan naar de Sovjet-Unie, waar hij een master in de biologie haalde. Eenmaal terug in Afghanistan moest hij vluchten vanwege de opkomst van de moedjahedien. In 1993 kwam hij aan in Nederland. Hij doorliep de verplichte inburgeringscursus – 'twee dagen, stelde echt niets voor' – om vervolgens in het Limburgse dorp Echt zijn dagen te slijten, levend van een uitkering. Bashir: "Ik begreep dat niet. Ik ben naar de gemeente gegaan en zei: hoe kan dit, ik krijg geld van jullie en ik hoef er niks voor te doen? Ik

wil beter Nederlands leren, dus zet me gewoon op een school tussen de Nederlandse kinderen. Dan hoor ik de taal en leer ik vanzelf. Hoewel mijn diploma's hier wel erkend werden, sprak ik de taal niet goed genoeg om voor de klas te staan. Ik kon wel als klassenassistent aan de slag op een school: borden uitvegen, rommel opruimen, surveilleren. Na een jaar bevestigde de Inspectie van het Onderwijs mijn lesbevoegdheid."

Toen er een paar uren scheikunde vrijkwamen, mocht Bashir invallen als docent. Dat beviel goed. In deeltijd haalde hij zijn tweedegraads bevoegdheid in dat vak. Vanwege zijn interesse in maatschappij en politiek haalde hij ook een tweedegraads lesbevoegdheid maatschappijleer, om vervolgens een master Maatschappijwetenschappen en een master Filosofie aan de Universiteit Tilburg af te ronden. In april van dit jaar promoveerde Bashir Azizi aan de Universiteit Leiden op het onderwerp wereldburgerschap. Dit alles naast zijn werkzaamheden als docent scheikunde en maatschappijwetenschappen aan het Roer College Schöndeln. ➔

'Ik ben naar de gemeente gegaan en zei: hoe kan dit, ik krijg geld van jullie en ik hoef er niks voor te doen?'

CV BASHIR AZIZI (63)

2007-nu: **sectievoorzitter maatschappijwetenschappen, Mundium College Lyceum Schöndeln, Roermond**

1997-nu: **docent scheikunde, maatschappijleer en maatschappijwetenschappen, SOML**
1993: **status politiek vluchteling in Nederland**

1988-1991: **master biologie, Tajik State University, Tadzjikistan**

1978-1981: **studie biologie (cum laude), Universiteit van Kabul, Afghanistan**

Bashir Azizi bezit inmiddels een **tweedegraads bevoegdheid in scheikunde en maatschappijleer, een master maatschappijleer en een master filosofie. Op 9 april 2020 promoveerde hij aan de Universiteit Leiden.**

ZES TALEN, ÉÉN LERAAR

“Ik heb onderwijs genoten in de Derde Wereld (Afghanistan), de Tweede Wereld (de Sovjet-Unie) en de Eerste Wereld, hier in Nederland. Om dat te kunnen doen moest ik steeds weer een taal erbij leren, zes in totaal. Om het onderwijs in Afghanistan te kunnen volgen moest ik Perzisch, Pashtu en Arabisch kunnen lezen en schrijven. In de Sovjet-Unie uiteraard Russisch en eenmaal hier Nederlands. Voor mijn promotie aan de universiteit kwam daar het Engels bij, om de wetenschappelijke literatuur kunnen lezen. Ik heb veel verschillende docenten gehad. Als ik er één moet noemen, dan is dat Ton Jacobs, destijds natuurkundedocent aan het Bisschoppelijk College Broekhin. Toen ik als klassenassistent werkte, heeft hij me gestimuleerd om zelf les te gaan geven. Hij zei: je hebt een taalachterstand. Dat is een feit en dat moet je accepteren. Als hier de zeespiegel stijgt en ik moet vluchten naar Afghanistan, dan spreek ik ook geen vloeiend Perzisch. De leerlingen begrijpen dat. Niet bang zijn, het is niet erg als je fouten maakt. Jij brengt de boodschap met praktijkervaring, daar word je om gewaardeerd.”

Tijdens het gesprek in zijn woonkamer in Echt ligt de 450 pagina's dikke handelseditie van zijn proefschrift binnen handbereik. “Kijk, hier, op pagina 341 heb ik dat allemaal opgeschreven. Dit is belangrijk, je kan het zo overnemen.”

NIEMAND VERANTWOORDELIJK

Dr. Azizi is kritisch over het Nederlandse burgerschapsonderwijs. “Het is al vanaf 2006 verplicht om burgerschap te geven op school, maar het is nog steeds onmogelijk dat op een constructieve manier te doen.” Hij somt op: het onderwerp is niet goed ingebed in de school (“het heeft geen prioriteit”), er zijn geen eindtermen geformuleerd (“de invulling van het vak is afhankelijk van de toevallige interesses van de leraren”) en er is niemand voor verantwoordelijk. ‘Burgerschap moet in alle vakken aan bod komen. Dat is prima, maar scholen zijn gewend aan vakken, aan roosters, aan kerndoelen. Bovendien hebben leraren het erg druk met hun eigen vak, dan doe je niet zomaar iets abstracts als burgerschap erbij. Er moet een structuur komen die concreet aangeeft wat de bedoeling is. Een school moet een visie ontwikkelen op burgerschapsonderwijs, van daaruit een plan maken en iemand benoemen die voor de uitvoering van dat plan verantwoordelijk is.”

De nieuwe Wet op burgerschapsonderwijs, die recent werd aangenomen, vindt Azizi een stap vooruit, maar geen garantie voor succes. “Het heeft een plek gekregen in het curriculum; het is nu een leergebied geworden, dat is goed nieuws. Maar het blijft een leergebied zonder vaste plek in de school. En er is nog steeds niemand voor verantwoordelijk. Zo bereik je je doelen niet.”

Burgerschapsonderwijs is niet iets dat je er erbij doet in de bovenbouw, aldus Azizi. Er moet vanaf de brugklas structureel aandacht aan gegeven worden. Het moet zowel voor de leraren als voor de leerlingen duidelijk zijn dat hier een taak voor hen ligt. “Als leerlingen in de brugklas binnenkomen, zeg ik: jullie hebben hier niet alleen de taak om scheikundige formules te leren, maar je bent ook een mens, een burger die bepaalde verantwoordelijkheden heeft ten opzichte van andere mensen en de hele samenleving. Je mag zelf bepalen op welke manier je daar invulling aan geeft. Hier heb je een lijst van mogelijkheden,

zoals deelname aan het schoolparlement, een debatclub of steward zijn tijdens de pauzes. Maar als een leerling zegt: mijn buurvrouw is alleen en slecht ter been en ik ga elke week boodschappen voor haar doen, vind ik dat ook prima. Een ander stelt voor om kinderen in het asielzoekerscentrum die niet naar school mogen omdat hun ouders nog geen status hebben, Nederlands te leren – ook goed. Zij rapporteren daarover zelf in hun portfolio. Voor de leerling is het belangrijk om zelf vorm te geven aan burgerschap. De docent reikt aan, stelt vragen en beoordeelt de activiteiten. Aan het einde van hun schoolperiode moeten leerlingen kunnen aantonen dat zij zich voldoende kennis en vaardigheden hebben eigengemaakt om op een verantwoorde manier deel te kunnen uitmaken van de samenleving. Als je dat niet kunt aantonen, krijg je je diploma niet. Op zo'n manier neem je het burgerschapsonderwijs serieus.”

EIGEN NORMEN EN WAARDEN

De vrijblijvendheid die het huidige burgerschapsonderwijs kenmerkt, is ook het gevolg van politieke willekeur, aldus Azizi. “Toen het CDA het voor het zeggen had, was de maatschappelijke stage het doel. Toen werd Sander Dekker (VVD) staatssecretaris en die vond dat scholen zelf mochten weten of ze aan een maatschappelijke stage deden. Nu, na de moord op de Franse docent Samuel Paty, is er weer veel aandacht voor vrijheid van meningsuiting. De politiek eist goed burgerschapsonderwijs, maar de politieke partijen stellen elke keer de eigen waarden en normen centraal en vullen dus de socialiserende taak telkens anders in. Dat leidt tot willekeur.”

‘Als je ergens plastic afval neergooit, moet je begrijpen dat iemand anders dat moet opruimen en dat al dat plastic misschien vervolgens ergens in Afrika wordt gedumpt’

In zijn proefschrift werkt Bashir Azizi het concept van wereldburgerschap uit. Hierin staan de universele mensenrechten centraal, juist om willekeur en hobbyisme te voorkomen. “Burgerschap gaat niet over het eigen persoonlijke belang of over de eigen nationale waarden. Het gaat erom dat jij deel bent van een gemeenschap en dat je een verantwoordelijkheid hebt ten opzichte van de mensen die deel uitmaken van diezelfde gemeenschap. Heel simpel: als je ergens plastic afval neergooit, moet je begrijpen dat iemand anders dat moet opruimen en dat al dat plastic misschien vervolgens ergens in Afrika wordt gedumpt. Is dat goed of slecht?, dat is een moreel vraagstuk. We leven in een geglobaliseerde gemeenschap. Corona maakt dat weer eens duidelijk: één virus legt de hele wereld plat. Een ander voorbeeld, dat ik in mijn proefschrift beschrijf, is de Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan. Nadat op 11 september die twee torens in New York instortten, gaat Nederland deelnemen aan een missie in Urugan. Na tien jaar blijkt dat dit niks helpt en zegt de PvdA, die dan in de regering zit, dat zij van die missie af willen. Dat leidt tot de val van het kabinet Balkenende-IV. De mondiale verwevenheid is dus zo diep dat problemen in Afghanistan leiden tot de val van een Nederlands kabinet! Die interdependentie moeten leerlingen begrijpen.”

“Als rechtvaardigingsgrond voor mijn idee van wereldburgerschap is de geografische structuur van de aarde buitengewoon belangrijk. We leven met z'n allen op de aarde en die is letterlijk begrensd. Immanuel Kant heeft de morele implicatie daarvan heel mooi geformuleerd: ‘Niemand heeft oorspronkelijk meer recht om op een bepaalde plaats op de aarde te zijn dan de ander.’ We zijn allemaal immigranten op deze aarde; de een is toevallig ergens eerder gekomen dan de ander. Ik bedoel dus met wereldburgerschap niet medeleven of filantropie. Nee, het gaat om rechten. Kinderen moeten weten dat alle mensen op de aarde recht hebben op gelijke behandeling. Dat is een onderdeel van de mensenrechten. Die zijn universeel. Met vallen en opstaan is de mensheid door de eeuwen heen tot deze waarden gekomen. Dat is geen uitvinding van de Nederlandse samenleving. Het burgerschapsonderwijs moet dan ook niet slechts onze nationale waarden als uitgangspunt nemen. Natuurlijk zijn die er wel. Er is een nationale cultuur. Als iemand carnaval wil vieren of Koningsdag, is dat prima. Maar dat is geen grondslag voor burgerschapsonderwijs.”

WERELDMETROPOOL

Tot zover de academicus Azizi. Hoe geeft hij als docent vorm aan dit concept? “Een voorbeeld: het idee achter wereldburgerschap vind je terug in iedere stad in Nederland. Als we vroeger iets over Afrika wilden weten, moesten we een boek lezen of naar een documentaire op televisie kijken. Nu woont er om de hoek iemand uit Afrika. Een leerling van mij heeft in Roermond onderzoek gedaan naar de vraag: hoeveel culturen leven er in deze stad samen? Hij vond mensen uit tientallen verschillende culturen en landen, van Korea tot Peru tot Zuid-Afrika, die ruim honderd verschillende talen spreken. Elke stad is dus eigenlijk een wereldmetropool.”

‘Ik bedoel met wereldburgerschap niet medeleven of filantropie. Nee, het gaat om rechten’

Wereldburgerschap. Reflecties op wereldburgerschap in de spiegel van Afghanistan en Nederland. Uitgeverij Aspekt, 2020

En de actualiteit van de cartoon discussie, de moord op de Franse docent en de commotie over Nederlandse docenten die tijdelijk geen les konden geven vanwege bedreigingen, hoe behandelt docent Azizi die in de klas? “Dat varieert. Het hangt af van de samenstelling van de klas. In een klas met voornamelijk witte kinderen levert het nauwelijks discussie op. Die zeggen: ja, dat kan natuurlijk niet. Met hen ga ik dan in gesprek over de tolerante kant van de islam. Dat de overgrote, zwiigende meerderheid van de moslims die moord ook verafschuwt. Bestaat de klas uit voornamelijk leerlingen met een niet-westerse achtergrond, dan kijken die erg naar de docent: wat gaat die doen? Ze komen de klas binnen en roepen: hé meneer, gaat u een cartoon van de Profeet laten zien? Dan vraag ik: waarom zou ik dat juist nu doen? Daar is geen enkele aanleiding voor. Het moet passen bij de context van de lessen. Maar je moet wel één ding weten: je leeft in een land waar je mag zeggen dat je niet in God gelooft. In Afghanistan kan ik dat niet. Waarom niet? Omdat daar geen vrijheid van meningsuiting is, zeggen ze dan. En wat vind jij daarvan? Nou, dat is niet goed. Dus jij vindt het belangrijk dat mensen vrij hun mening kunnen geven? Ja, natuurlijk, dat is gewoon hun recht. Precies, en daarom moet jij het ook goed vinden dat een docent kan zeggen: dit is een cartoon over de Profeet en die is door iemand gemaakt die niet gelooft. Zo ga ik in gesprek met ze. Maar als ik zou zeggen: ik ben boos over wat er is gebeurd en daarom ga ik nu een cartoon over de Profeet laten zien, dan provoceert dat alleen maar. Dat werkt niet. Het is overigens opvallend dat de media steeds maar weer die vraag aan leraren stellen: durf jij een cartoon in de klas te laten zien? En er is geen enkele televisiezender of krant die zelf een cartoon over de Profeet heeft getoond. Helemaal niemand, en dan wel vragen of de school het doet...”

Lesson Study

Vernieuwen in het klaslokaal

Onderwijsinnovatie kan op verschillende manieren tot stand komen, zoals eerdere artikelen in deze reeks lieten zien: via wetenschappelijke methodes, door aanmoediging van schoolbesturen of zelfs vanuit het stadsbestuur. Maar innovatie kan ook komen van onderop, vanuit de school en de docenten zelf. Bijvoorbeeld met een methode als Lesson Study.

SIMON VAN HASSELSCHOOL, GRONINGEN

'Tienerschool' Simon van Hasselt is een vvo -school (voorbereidend voortgezet onderwijs) waarin leerlingen uit de hoogste klassen van het primair onderwijs – veelal met leerachterstanden – zich samen met de onderbouw van het vmbo voorbereiden op het voortgezet onderwijs. Ook leerlingen met het advies 'praktijkonderwijs' worden in kleine klassen voorbereid op een vervolg in het voortgezet onderwijs. Dat kan betekenen dat sommige leerlingen al elf zijn en na een jaar naar vmbo-1 gaan, maar het merendeel stroomt uit naar vmbo-3 (en een klein deel naar het speciaal onderwijs).

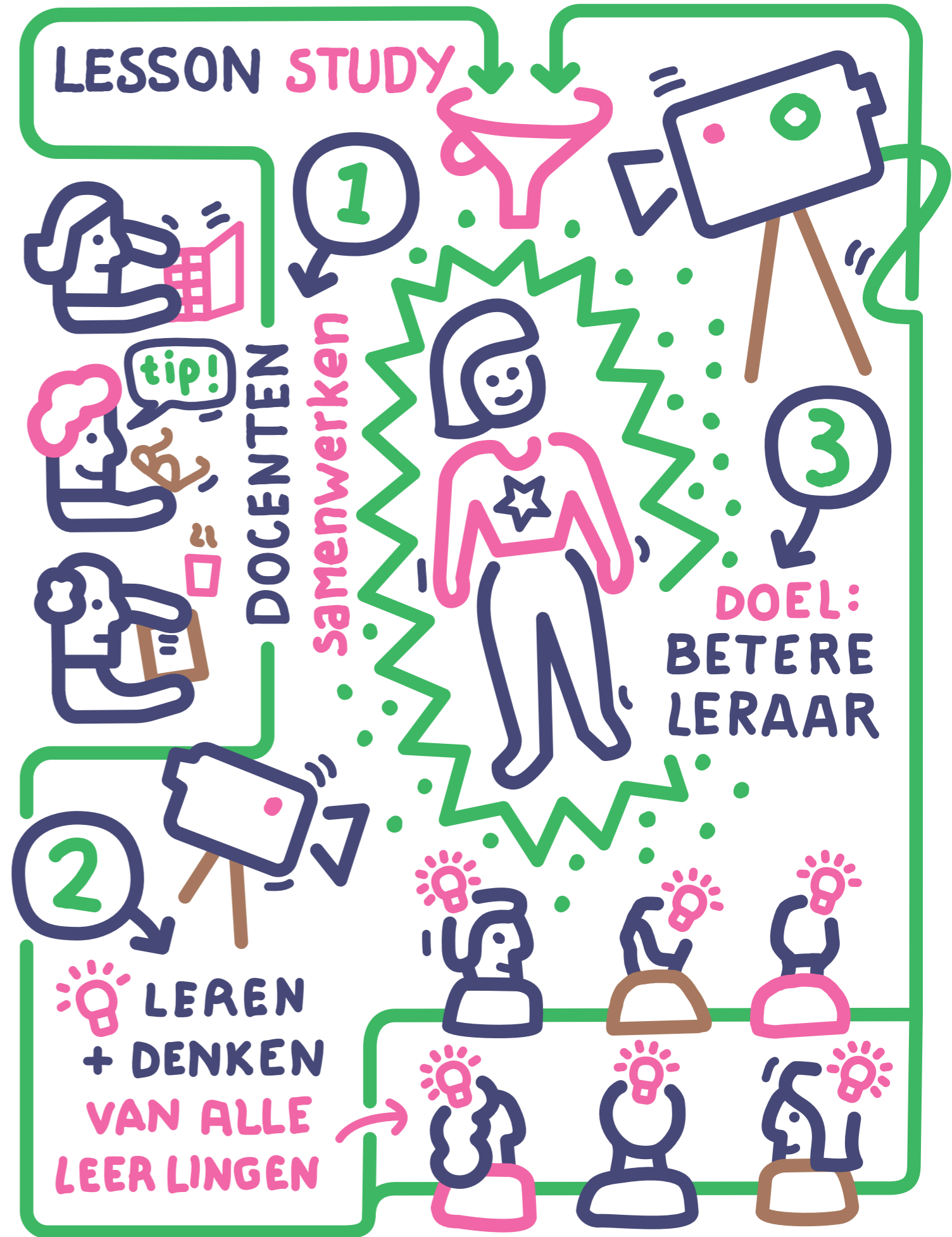
"Zien wij hier een leerling die naar vmbo-3 kan gaan?", zegt vestigingsleider Jan Kuik. "Dat is eigenlijk de belangrijkste vraag." De leerlingen komen in kleinere klassen van maximaal zestien leerlingen terecht en krijgen veel aandacht, zeker bij de vakken waarin ze zwak staan. De Simon van Hasseltschool telt nu een kleine 140 leerlingen en dat is het maximum. Er zijn 18 docenten bij de school betrokken, die allemaal meerdere vakken geven.

"Hoe berekenen we de lengte van de zijde AB als hoek A 23 graden is en de lengte van zijde AC 7 centimeter?" In het lokaal lijkt een gewone goniometrieles gaande te zijn, maar wie goed kijkt, ziet kleine verschillen met de normale praktijk. Zo is de klas niet helemaal gevuld met leerlingen, staan er twee videocamera's opgesteld en zitten maar liefst vier volwassenen langs de zijwand: allemaal docenten. Wat hier gebeurt, is dan ook geen gewone les, maar onderdeel van een Lesson Study-project. De leerlingen zijn speciaal uitgezocht door een projectgroep en de docenten hebben samen de les ontwikkeld. Hier wordt geleerd – maar vooral door de docenten.

"Lesson Study zorgt dat je een betere leraar wordt, dat je beter leert samenwerken met je collega's en dat je nóg meer op de leerling en zijn leermogelijkheden gaat letten", zegt dr. Siebrich de Vries, onderzoeker en lerarenopleider van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Zij kwam in 2008 op een conferentie in aanraking met deze professionaliseringsaanpak uit Japan en is er steeds enthousiaster over geworden. "In Japan ligt de professionalisering van docenten op een hoger niveau. Het is een vast onderdeel van de onderwijstaak", zegt De Vries.

Het succes van Lesson Study vindt zij niet moeilijk te verklaren. "In Nederland, maar ook elders, ligt het accent bij professionalisering nog veel op individuele cursussen, waarvan het rendement lastig in te schatten is. Met Lesson Study heb je hetzelfde doel voor ogen, namelijk de kwaliteit verhogen, maar met meer samenwerking" ➔

'Lesson Study zorgt dat je een betere leraar wordt'

tussen docenten, gerichtheid op het leren en denken van alle leerlingen, directe aansluiting bij vragen uit de eigen praktijk, een duidelijke structuur en een gevarieerde en flexibele opzet.”

Lesson Study kan bevorderen dat er een gedeelde onderwijsvisie ontstaat, zegt De Vries. Dat is nodig, want waar op de gemiddelde basisschool 85 procent van de medewerkers een gedeelde onderwijsvisie heeft, geldt dat in het vo gemiddeld maar voor 60 tot 65 procent van de medewerkers (www.talis2018.nl).

EYEOPENER

Op het Vechtdal College in Hardenberg bestaat inmiddels veel ervaring met Lesson Study.

Hoe ziet een goede les eruit?, was de vraag die docent Nederlands en rekendocent Tom Odink zich hier in 2016 stelde. “Wat werkt, wat werkt niet? Dat wil je als docent weten. Niet alleen voor je eigen vak, maar voor alle vakken.” Met zeven collega’s uit verschillende disciplines besloot Odink – aangemoedigd en ondersteund door Ester Moraal en haar collega’s van de Rijksuniversiteit Groningen – een proef te doen met de Lesson Study-methode. Uit deze proef werd duidelijk dat het Vechtdal de leerlingen tijdens lessen nog meer zelf moet laten doen (‘dingen maken, zelf creëren’) en dat leerlingen daarbij zeer gebaat zijn bij meer structuur. Geen wereldschokkende conclusies, maar voor sommige docenten van het Vechtdal toch een eyeopener, en voor anderen een bevestiging van hun vermoedens. Het interessante aan het Lesson Study-project van Odink en zijn collega’s is dat het vakoverstijgend was: “Nederlands, Engels, mens en maatschappij, biologie, jong en oud.” Wat Lesson Study volgens Odink krachtig maakt, is “dat je samen onderwijs maakt. Je zoekt bij elkaar de creativiteit op, doet literatuuronderzoek, vertelt over je ervaringen en problemen. Soms gaat het meer om dat gesprek dan om het onderzoek zelf. En natuurlijk kost dat tijd en geld, maar dat kost een conferentie of een studiedag ook.”

ONDERZOEKSVRAAG

De crux van Lesson Study is dat het een actief didactisch hulpmiddel voor leraren is, zegt Siebrich de Vries: je betreft de leerlingen bij het verbeteren van je onderwijs, je lessen en je lesmethode. Een voorwaarde is dat er een goede, afgebakende onderzoeksvraag ligt, op basis van een vakdidactisch probleem. “Neem het vak wiskunde”, zegt De

‘Je moet docenten legitimeren om samen over hun vak te praten. Dat doen ze niet of nauwelijks uit zichzelf’

‘Je zoekt bij elkaar de creativiteit op, doet literatuuronderzoek, vertelt over je ervaringen en problemen’

Vries. “Daar zijn vaak problemen rondom de kennis van de sinus. Hoeveel leerlingen begrijpen het écht?, vragen docenten zich af. Kunnen we een aanpak ontwikkelen waardoor alle leerlingen het begrijpen? Als je daarmee via Lesson Study aan de slag gaat, kun je je lessen en lesmethode bijstellen. Datzelfde geldt voor andere lastige vakvragen. Al kun je Lesson Study ook toepassen bij meer pedagogisch gerichte vragen.” Bij de Simon van Hasseltschool in de Groningse wijk Vinkhuizen gebruikten de leraren Lesson Study om hun lespraktijken tegen het licht te houden. Simon van Hasselt is een ‘tainerschool’ waar leerlingen van tien tot en met veertien jaar zich voorbereiden op het voortgezet onderwijs (zie kader). “De Lesson Study-methode past op veel manieren bij deze school”, zegt vestigingsleider Jan Kuik. “Een van onze grootste zorgen is bijvoorbeeld hoe we in de les alle leerlingen bereiken. Dat was een kernvraag die we wilden onderzoeken.” Groepjes docenten kwamen bij elkaar, maakten een plan, gaven een les die ze normaliter ook zouden geven en lieten hun collega’s observeren. “Het goede van Lesson Study is dat het erg op de leerling gericht is”, zegt Kuik. Dat moet

LESSON STUDY

Lesson Study (LS) is een professionaliseringsmethode waar docenten in kleine teams van circa vier personen hun eigen lespraktijk bestuderen met behulp van observaties van leerlingen. De methodiek komt oorspronkelijk uit Japan (Jugyō Kenkyū: ‘onderzoek van lessen’) en werd in de jaren negentig van de vorige eeuw ontwikkeld. Inmiddels wordt het wereldwijd steeds meer gebruikt, voornamelijk als middel voor docentprofessionalisering.

De LS-methodiek bestaat uit drie stappen. De eerste stap is het samenstellen van een groepje docenten dat rond een gezamenlijk ervaren probleem een onderzoeksvraag opstelt, literatuur leest, en een bijbehorend plan voor een zogenaamde onderzoeksles uitwerkt. De tweede stap is de onderzoeksles te geven in een klas van een docent van het team; de andere leraren observeren bepaalde leerlingen die ze naderhand ook bevragen, en de les wordt nabesproken en eventueel bijgesteld, waarna deze tweede stap in een andere klas kan worden herhaald. De laatste stap is het evalueren van het onderzoek en het formuleren van verbeterpunten en aanbevelingen voor deze specifieke lessen en de onderwijspraktijk in het algemeen.

Een van de grondideeën is dat dit niet eenmalig maar cyclisch moet gebeuren. Door regelmatig, bijvoorbeeld jaarlijks, Lesson-Study-projecten uit te voeren, leren docenten beter naar hun onderwijspraktijk te kijken. Bovendien – en dat is een ander grondidee – leren ze naar de leerling, zijn leervermogen en zijn welbevinden te kijken. Een derde grondidee is dat docenten met Lesson Study leren samen te werken, gezamenlijke onderzoeksvragen te formuleren en van elkaar te leren.

je overigens wel leren, voegt hij eraan toe, want bij het eerste Lesson Study-traject lag de focus nog te veel op de les. “Docenten proberen dan een soort superles te maken, maar dat is natuurlijk niet reëel en ook niet de bedoeling. Dan ben je te veel met de les bezig en te weinig met de leerling. Het gaat erom zicht te krijgen op het denken en leren van de leerling.”

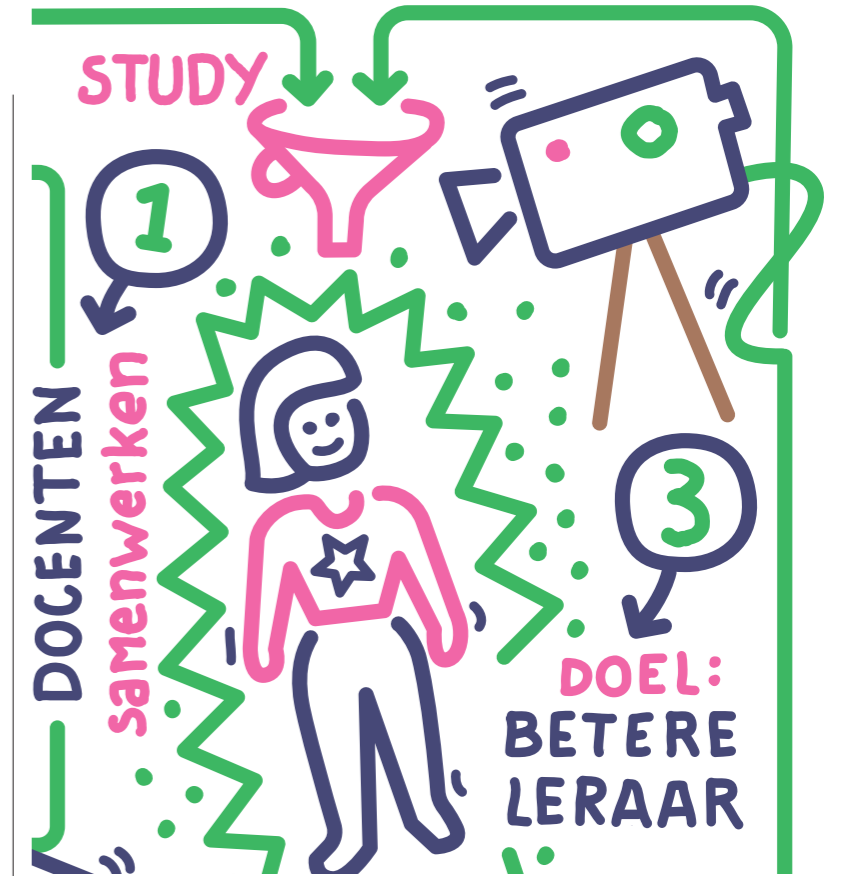
Pas bij het derde traject kregen de docenten Lesson Study écht in de vingers. Ze wisten de centrale onderzoeksvraag (‘bereiken we alle leerlingen?’) te beantwoorden en uit te diepen en konden conclusies trekken over lesduur, lesvormen, herhaling en terugkoppeling. Kuik: “Welke interventies hebben succes? Daar ben je heel benieuwd naar. Voor ons leverde het traject behoorlijk veel op – inzichten die we op een andere manier maar lastig gekregen zouden hebben.”

PROCESBEGELEIDING

De organisatie van het Lesson Study-traject was tamelijk eenvoudig, zegt Kuik. “We hadden de ouders ingelicht, tijd vrijgemaakt voor de docenten en twee ochtenden ingeruimd voor de proeflessen. Tot half twaalf mocht de helft van de klassen wegblijven en de andere helft – zorgvuldig uitgezocht – konden we observeren. Dat kan in zo’n kleine school als de onze makkelijk. Bovendien hadden we hulp van de procesbegeleider van het ECNO, onderdeel van NHL-Stenden, en van de Rijksuniversiteit.” Om een Lesson Study-project goed te organiseren, heb je inderdaad procesbegeleiders nodig, vertelt schoolleider Gert Schooten van het Vechtdal College in Hardenberg, waar Tom Odink werkt. Dat kunnen externe, academische procesbegeleiders zijn – bij het Vechtdal werden die aangestuurd door medewerkers van de Rijksuniversiteit Groningen – maar het kunnen ook mensen van de eigen school zijn die zich daarvoor hebben laten opleiden. “Dat is een mooie, duurzame manier om Lesson Study in je organisatie op te nemen.”

Borging is sowieso belangrijk, vindt Schooten, die enthousiast raakte voor Lesson Study na een studiedag bij de Universiteit Twente. “Als teamleider probeer je eerst te onderzoeken wat de mogelijkheden en de waarde van zo’n methode zijn. Daarna kijk je of het geschikt is voor je school en zoek je draagvlak, vooral ook binnen de schoolleiding. Daarna hebben we de geschikte mensen gezocht en gevonden – Tom speelt daar een hoofdrol in – en vervolgens hebben we dit alles kunnen verduurzamen door het op te nemen in onze meerjarenplannen rond onderwijsvernieuwing.” De toenmalige directeur van de school speelde een grote rol, zegt Odink. “Toen het onderwijsvernieuwingproces in eerste instantie vastliep, konden we hem overtuigen van het belang van Lesson Study als methode en daar heeft hij zich toen heel erg sterk voor gemaakt.”

Het proces werd schoolbreed uitgevoerd, met alle honderd-zestig docenten, begeleid door maar liefst driëntwintig Lesson Study-procesbegeleiders. “We hebben het groot en serieus aangepakt”, zegt Odink. “Die procesbegeleiders

‘Je hebt procesbegeleiders nodig: academische procesbegeleiders of mensen van de eigen school die zich hebben laten opleiden’

kwamen niet uit de regio, maar uit Vlaanderen, van NHL-Stenden, van de VU Amsterdam en de RUG in Groningen. Dat was geen kleine operatie.” Ook deed de RUG uitgebreid flankerend onderzoek naar de effecten van de projecten. Zo stond Lesson Study aan de wortel van een groot onderwijsvernieuwingproces.

SAMENWERKING

“Lesson Study past goed in de kwaliteitsverbeterings-trajecten van vo-scholen”, vindt ook Nico de Jong, net afgezwaid als bestuurder van het Cals College. “Maar veruit het belangrijkste is dat docenten meer en beter leren samenwerken en daarmee hun talenten en voorkeuren beter leren kennen.”

Binnen het Cals College – een ‘open katholieke’ scholengemeenschap in Nieuwegein en IJsselstein – werkte De Jong vooral met innovatiegroepen: groepjes docenten die samenwerken met een gemeenschappelijk doel, zoals de inzet van ICT en nieuwe leermethodes. “De meeste docenten hebben hun handen vol aan het lesgeven zelf”,

constateert hij. “Ze hebben veel te weinig tijd voor hun ontwikkeling, voor reflectie op hun lesideeën en -praktijk en voor samenwerking. Daarvoor is Lesson Study een goed instrument.”

Als bestuurder moet je vooral tijd vrijmaken voor de docenten en daar gezamenlijke opdrachten aan koppelen, zegt De Jong. “Er moeten gesprekken worden gehouden en ideeën uitgewisseld en dat moet verder gaan dan de gesprekjes op de gang of in de docentenkamer. Je moet de boel een beetje in beweging zien te krijgen en dat kan heel goed met een methode als Lesson Study.”

“Wij zijn een kleine school”, zegt Jan Kuik van het Simon van Hasselt in Groningen. “Wij hebben maar achttien docenten, maar als het gaat om het gericht delen van ervaringen en ideeën, moeten ook wij dat echt organiseren. Je moet docenten legitimeren om iets te doen, om samen over hun vak te praten en onderwerpen aan te snijden. Dat doen ze niet of nauwelijks uit zichzelf. Lesson Study geeft daar goede handvatten aan.”

Toch zijn niet alle docenten bij de Groningse school overtuigd van de waarde van Lesson Study. “Van de achttien docenten hebben er twee gezegd dat ze nu, na het derde traject, wel eens iets anders willen. Dat respecteren we. Maar de andere zestien willen graag nog verder. We zijn inmiddels al bezig met een vijfde traject via deze methode.”

OPLEIDING

Is Lesson Study een goede manier om te innoveren? Siebrich de Vries van de Rijksuniversiteit Groningen denkt van wel. Ze doet met haar staf veel onderzoek naar

‘Iedereen gaat enthousiast aan de slag en als je dan zegt dat ze onderzoek hebben gedaan, kijken ze je verbaasd aan’

de aanpak. Zo deed ze een uitgebreid literatuuronderzoek, werden op brede schaal professionele leergemeenschappen gevolgd, doen verschillende aio's onderzoek naar Lesson Study als organisatieroutine (onder andere – met de Universiteit Twente – naar de rol van schoolleiderschap) en naar de vraag hoe het gevalideerd kan worden in de Nederlandse praktijk (met de UT en de VU). Dit laatste wordt momenteel gerealiseerd met ondersteuning van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Ook wordt binnen de lerarenopleiding onderzoek gedaan naar de vakdidactische kennisontwikkeling van studenten en ervaren docenten Nederlands die in een Lesson Study-team samenwerken.

“Ik ben een beetje besmettelijk”, zegt De Vries lacherig. “Alle studenten in de lerarenopleiding van de RUG doen inmiddels aan Lesson Study, in plaats van een traditioneler onderzoek, waartegen vaak nogal wat weerstand bestaat.” Het interessante is dat studenten vaak helemaal niet in de gaten hebben dat ze aan onderzoek doen: “Iedereen gaat er enthousiast mee aan de slag en als je dan zegt dat ze onderzoek hebben gedaan, kijken ze je een beetje verbaasd aan.” Een voordeel is dat de nieuwe generatie docenten ook andere leraren op hun nieuwe scholen met deze methode in aanraking kan laten komen.

MAMOETTANKER

Lesson Study is een krachtige toevoeging voor het voortgezet onderwijs, concludeert ook Nico de Jong. Toch ziet hij, terugkijkend op zijn carrière, dat het lastig is om een grote onderwijsorganisatie als het Cals écht te veranderen. “Met methodes als Lesson Study kun je de onderwijskwaliteit wel verbeteren, maar het onderliggende onderwijsmodel blijft vaak intact. Een school, een klas, een docent. Dat was het, dat is het. Eigenlijk zou je van nul af je onderwijs opnieuw moeten opbouwen, om echte radicale veranderingen door te voeren.”

Met dat laatste is De Vries het volkomen eens. “Eigenlijk zou je docenten ook minder lessen moeten laten geven – maximaal twintig bijvoorbeeld – om tijd te hebben voor reflectie en ontwikkeling.”

De Jong vergelijkt een onderwijsorganisatie met een mammoettanker. “Je kunt een beetje bijsturen, zodat de koers na enige tijd ietsjes wordt verlegd, maar verder dan dat kom je niet.” De beste tactiek, concludeert hij, is om af en toe een ‘speedbootje’ uit te zetten dat nieuwe bestemmingen moet zien te vinden. “Maar dat moet je wel terug zien te halen naar het moederschip, anders heeft het weinig nut.”

10 KENMERKEN VAN LESSON STUDY

- 1 Lesson Study is een professionaliseringsmethode waarmee de kwaliteit van lessen en de lespraktijk kan worden verhoogd.
- 2 Maatgevend is niet de docent, de methode of de lesvorm, maar de leerling en zijn leerervaring.
- 3 Lesson Study geeft docenten de kans om leerlingen te observeren en met hen te praten over hoe leren voor hen werkt.
- 4 Lesson Study faciliteert kennisgedreven werken: leraren gaan theorie die ze in de voorbereiding lezen, via de onderzoeksles aan de praktijk koppelen en in de praktijk brengen.
- 5 Omdat de focus op het leren van de leerling ligt en niet op de docent, geeft het docenten de vrijheid hun eigen lespraktijk tegen het licht te houden en te experimenteren met zaken die ze anders niet zouden ‘durven’.
- 6 Docenten worden producenten en consumenten van hun eigen lessen.
- 7 Docenten vormen een leergemeenschap.
- 8 Samenwerking tussen docenten – ook uit verschillende vakgroepen – kan leiden tot een sterkere gedeelde onderwijsvisie.
- 9 Lesson Study is flexibel en kan zowel in kortere als langere, meerjarige professionaliseringscycli worden ingezet.
- 10 Lesson Study kan ook een ander studieproject flankeren en bijvoorbeeld fungeren als test voor een nieuwe leermethode.

Onderzoek

Ruim twintig jaar loop ik rond in de wereld van onderwijs en onderzoek. En al die tijd hoor ik dezelfde vraag: hoe brengen we onderwijspraktijk en onderzoek dicht bij elkaar? Destijds kon toenmalig voorzitter van de Onderwijsraad Fons van Wieringen nog plompverloren zeggen dat leraren maar beter hun best moesten doen als ze die wetenschappelijke artikelen niet begrepen. Dat zou nu niet meer geaccepteerd worden. Want sinds die tijd is er veel gebeurd. Ik overdrijf hooguit een beetje als ik inschat dat de stapel papier die erover is volgeschreven, ongeveer zo hoog moet zijn als het ministerie van Onderwijs zelf. Alles tot nu toe met weinig succes.

Ja, op lerarenopleidingen, ook op hogescholen, heeft onderzoek een prominente plek. Ja, er wordt meer praktijkgericht gepubliceerd dan ooit. Uitgeverijen als Ten Brink en Boom werken ruimhartig mee aan toegankelijke en betaalbare onderzoeksbundels. En op internet is meer gratis informatie te vinden dan een mens in tien levens kan lezen.

Het probleem zit niet in het aanbod van kennis. Niet eens in de toegankelijkheid ervan. Het probleem is dat het meeste onderzoek niet aansluit op de werkelijke problemen in het onderwijs.

De eerste en belangrijkste vraag die een leraar in de klas overvalt, is: wie zijn die leerlingen? En wie ben ik, dat ik denk dat ik ze onderwijs kan geven? Als ik dit schrijf, gaat op sociale media een verhaal rond van een leraar die vrienden werd met de schrik van de school, Wesley uit 2b. Hoe? Door naar die jongen te luisteren. Door hem als gelijkwaardig te beschouwen. Hij benaderde de leerling als mens. De leerling zag niet langer de leraar, maar herkende een mens. En wist dat hij die kan vertrouwen. Zo heb je een begin.

Onderwijs gaat over mens-zijn en mens-woorden, van leraar en leerling. Alle grote vragen in het onderwijs – over orde houden, ongelijkheid, passend onderwijs, ongeletterdheid – zijn uiteindelijk op die kwestie terug te voeren. Wie zijn we als mens, wat willen wij voor leerlingen betekenen, en wat willen wij dat zij voor elkaar betekenen, nu en later? Onderwijs is geen voorspelbaar proces, waarin standaardgedrag leidt tot standaardresultaten. Het mooie van mensen is juist dat ze onvoorspelbaar zijn. Het hoogste resultaat dat een leraar kan bereiken, is dat leerlingen hun eigen draai leren vinden, dat ze zelf iets toevoegen wat niemand kon voorspellen.

Neem dat als uitgangspunt van onderzoek en de leraren komen vanzelf. <

Hartger Wassink

Zelfstandig onderzoeker en adviseur

Serie Klassen legt vinger op zere plek

Strijden voor gelijke kansen

Op 30 november startte de Human-documentaireserie **Klassen**. De serie brengt op indringende wijze in beeld dat het onderwijs in Nederland niet ieder kind dezelfde kansen biedt. Naast kinderen uit groep 8 werden ook leerlingen van het Hogelant en het Over-Y College in Amsterdam-Noord gefilmd. ZAAAM-bestuurder Barbara Dijkgraaf: 'Klassen maakt pijnlijk duidelijk hoe kansenongelijkheid er in de praktijk uit ziet.'

Barbara Dijkgraaf, bestuurder van Hogelant en het Over-Y College, vindt de serie **Klassen** indringend, vertelt ze. "Er wordt ontzettend mooi in beeld gebracht hoe elke dag wordt geprobeerd om alle leerlingen in een veilig klimaat te laten leren, soms zelfs door ze letterlijk bij de les te houden. Meester Thijs van het Hogelant, die in aflevering 1 veel in beeld komt, is een prachtig voorbeeld van hoe docenten, maar ook de conciërge, de teamleider en de zorgcoördinator, proberen om het beste uit de leerlingen te halen. Terwijl die leerlingen uit heel lastige omstandigheden komen."

SELECTIEMACHINE

Klassen doet ook iets anders, volgens Dijkgraaf: "Het maakt pijnlijk duidelijk hoe kansenongelijkheid er in de praktijk uit ziet. En hoe belangrijk het opleidingsniveau van ouders is. In de serie zie je alle goede bedoelingen van leraren en hoe warm ze zijn naar de kinderen, hoe nabij. Ze doen hun stinkende best, en ik ben trots op wat ik ze zie doen. Maar ook zij kunnen niets beginnen tegen de selectiemachine die we met zijn allen hebben ingericht." De makers van **Klassen** geven een unieke inkijk in de laatste jaren van de basisschool, vertelt Dijkgraaf: "Je ziet heel precies in beeld gebracht wat er allemaal wordt gedaan

om zo exact mogelijk te bepalen wat het vervolgpad van een leerling moet zijn. Het verbaasde me hoe hoog de druk is geworden van het schooladvies. Het lijkt wel alsof dat de laatste jaren alleen maar erger is geworden. De groep 8-leerlingen uit de serie zeggen dingen als 'dit bepaalt wie je gaat worden' en 'als dit niet lukt, is mijn toekomst vergooid'. We willen heel graag dat elke leerling zich kan ontwikkelen op een manier die bij hem of haar past, maar de sfeer rondom die advisering is 'hoe hoger, hoe beter'."

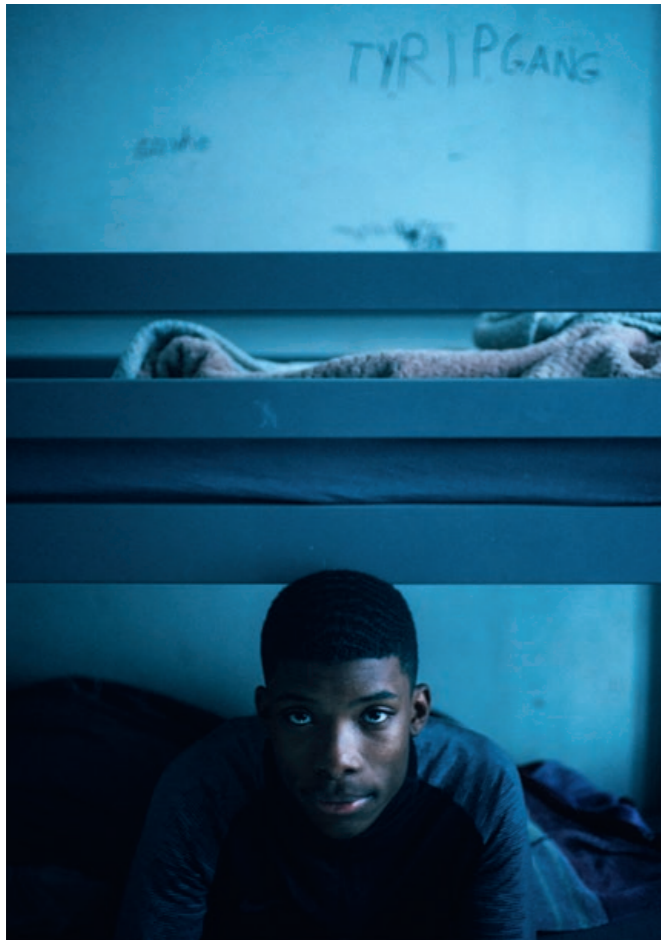
De serie illustreert volgens Dijkgraaf dat we van de vroegtijdige selectie af moeten. "We moeten zorgen dat leerlingen meer tijd krijgen om te ontdekken welk niveau bij ze past en erkennen dat theoretische of praktische ontwikkeling beide goed zijn. Helaas zijn we op een pad geraakt waar we niet willen zijn, in een stelsel dat kinderen ongelijke kansen biedt. Dáár moet het gesprek over gaan. Ik hoop dat **Klassen** bijdraagt aan een breed gevoerde discussie over kansenongelijkheid, op meerdere tafels. Ik heb al diverse keren gehoord dat de serie moeilijk is om naar te kijken. Maar we moeten juist blijven kijken."

INTEGER

Dijkgraaf kijkt tevreden terug op de samenwerking met de makers van **Klassen**. "Toen zij contact met onze scholen opnamen, stond ik eerlijk gezegd niet meteen te springen. Er zijn immers voorbeelden van tv-programma's die niet

'In de serie zie je alle goede bedoelingen van leraren en hoe warm ze zijn naar de kinderen'

zo gelukkig hebben uitgepakt voor scholen. Maar toen we in gesprek gingen, bleek dat hun intenties absoluut integer waren. Het speelt natuurlijk mee dat ze ook de serie **Schuldig** hebben gemaakt. Ook die was met respect gemaakt." Dijkgraaf besprak de medewerking van ZAAAM vooraf met de raad van toezicht. "Ik wilde hun visie graag horen. Verder hebben we intern veel aandacht besteed aan de communicatie over de serie. Ook hebben we afgesproken

dat wij een veto hebben over beelden die beschadigend zouden kunnen zijn, voor leerlingen, medewerkers, de school of ZAAM als geheel. En daarbij hoort dat we alles van tevoren te zien krijgen. Ik heb inmiddels vijf afleveringen gezien, maar zal niets verklappen. Geen spoilers van mijn kant!”

SCHOLENPROGRAMMA

Na de laatste uitzending trekken de makers het land in om met betrokkenen door te praten over oplossingen. Zo bieden zij po- en vo-scholen een programma aan van een dag waarbij fragmenten uit de serie het startpunt zijn voor een gesprek over het geven van gelijke kansen aan ieder kind. Na een voorgesprek met de schoolleider kan het programma worden aangepast aan de wensen van de school. Aan het einde van de dag worden met het team ambities gesteld voor de toekomst, wordt een plan van aanpak gemaakt en acties benoemd waarmee het team kan beginnen. Het programma wordt georganiseerd in samenwerking met Stichting LeerKRACHT en SchoolInfo, die deze dag ook kunnen begeleiden. Hasse van Nunen van Een van de jongens, die namens de makers van Klassen het scholenprogramma samen met omroep Human coördineert, vertelt dat ze op zoek is naar scholen die deze dag aangrijpen als springplank voor een langer traject, waarin kansengelijkheid een speerpunt is en blijft binnen de school. “Ut de scholen die zich aanmelden, selecteren wij er 25 die kosteloos kunnen deelnemen in ruil voor uitgebreide feedback om het programma te

‘Het verbaasde me hoe hoog de druk is geworden van het schooladvies’

kunnen aanscherpen.” Dit pilotprogramma loopt van februari tot juni 2021. Vanaf schooljaar 2021-2022 kunnen scholen zich tegen een vergoeding aanmelden voor het programma.

MEET-UPS

Naast het scholenprogramma organiseren de makers van Klassen ook bijeenkomsten in het hele land. Van Nunen: “Tot en met april 2021 organiseren we in elke provincie meet-ups. Onderwijsprofessionals, maar ook ouders, kunnen zich daarvoor individueel opgeven. Wij zorgen ervoor dat we tafels maken waarin verschillende mensen met elkaar in gesprek kunnen gaan over welke ruimte je nodig hebt om te strijden voor kansengelijkheid. Ruimte voor jezelf, van de landelijke politiek, of van het schoolstelsel. De meet-ups eindigen met een slotbijeenkomst in Den Haag in mei 2021, waarin we delen wat we hebben opgehaald.”

→ Kijk voor meer informatie over Klassen, het scholenprogramma en de meet-ups op human.nl/klassen

KLASSEN

Klassen is een zevendelige documentaireserie van omroep Human over de strijd voor gelijke kansen in het onderwijs. De makers zijn Sarah Sylbjerg en Ester Gould, bekend van de bekende serie Schuldig, die zich eveneens afspeelde in Amsterdam-Noord. Klassen is begonnen op maandag 30 november 2020 en wordt wekelijks uitgezonden op NPO 1.

VERKIEZINGEN

Tekst: Menalde Moojen en Pieter Lossie

Hoe krijg je onderwijsthema's op de politieke agenda? Van discussiestuk naar partijprogramma

In de aanloop naar de verkiezingen schreef de VO-raad samen met tal van andere onderwijspartijen een discussiestuk over de toekomst van het onderwijs. Een manier van agenderen die lijkt te werken: behoorlijk wat inhoudelijke punten zijn nu terug te zien in de conceptprogramma's van politieke partijen.

Vier van de zeven partijen zijn voorstander van latere selectie

Als modulair onderwijs inderdaad de basis wordt, heeft dat wel gevolgen voor de vorm van de eindexamens. Bij een aantal grote partijen leeft het idee van een maatwerkdiploma, waardoor scholieren vakken op verschillende niveaus kunnen afronden. Ze hoeven de middelbare school dan niet langer af te ronden op het niveau van hun slechtste vak.

Digitale geletterdheid is eveneens een thema waar politieke partijen meer aandacht en ruimte voor willen inruimen: vier van de zeven partijen noemen het in hun programma. Tot slot lijkt meer ontwikkeltijd voor leraren een gevestigd idee te zijn geworden. Maar liefst vijf van de zeven partijen zijn er voorstander van.

AANDACHTSPUNTEN

Naast alle mooie kansen zijn er ook aandachtspunten. Het is bijvoorbeeld bij modulair onderwijs van belang om te investeren in intensievere loopbaanoriëntatie en -begeleiding, zodat scholieren in hun flexibele schoolloopbaan zelfverzekerd keuzes kunnen maken. Dit thema komt niet in de verkiezingsprogramma's terug. En de wens om meer aandacht en ruimte te besteden aan digitale geletterdheid is weliswaar breed zichtbaar, maar slechts enkele partijen koppelen daar ook financiële investeringen aan. Sowieso is het natuurlijk de vraag of het onderwijs in de volgende kabinetsperiode onder de streep op extra investeringen kan rekenen. Niet alle partijen doen daar in hun verkiezingsprogramma concrete toezeggingen voor.

WAT VERDER OPVALT

Een onderwerp dat in een aantal programma's aan bod komt is moderniseren van artikel 23. Huisvesting wordt ook wel genoemd in programma's, vooral in relatie tot passend onderwijs en het tegengaan van segregatie. Wat betreft passend onderwijs is er vooral aandacht voor inclusief onderwijs en het verminderen van het aantal thuiszitters.

DISCLAIMER

De meeste partijen prijzen het onderwijs om zijn prestaties tijdens de coronacrisis. De pandemie heeft bestaande problemen wel onder een vergrootglas gelegd, zoals kansengelijkheid en toegankelijkheid. Maar de crisis heeft ook een impuls gegeven aan zaken waar scholen al lange tijd aan werkten, zoals online onderwijs en innovatiekracht.

De meeste politieke partijen deinzen er niet voor terug om voor het onderwijs ná de coronaperiode fundamentele systeemveranderingen voor te stellen, zoals flexibilisering van selectiemomenten, niveaus en examinering. Maar wel met de disclaimer dat de investeringen zullen afhangen van het definitieve financiële plaatje na de coronacrisis.

Het discussiestuk 'Toekomst van ons onderwijs' was vooral bedoeld om in de aanloop naar de verkiezingen een stip aan de horizon te zetten. De afgelopen periode werd het document onder de aandacht gebracht van de programmacommissies die de partijprogramma's aan het schrijven waren. Welke inhoudelijke punten zien we in die conceptprogramma's daadwerkelijk terug? We namen zeven programma's onder de loep.

KANSEN

Veel politieke partijen schrijven in hun verkiezingsprogramma dat de vroege selectie op twaalfjarige leeftijd een belangrijke oorzaak is van kansengelijkheid. Uitstel van dit selectiemoment – een belangrijk thema in 'Toekomst van ons onderwijs' – is een breed gedeeld idee. Vier van de zeven partijen zijn er voorstander van, zoals in de tabel te zien is. Alleen VVD, SP en SGP maken er geen melding van. De voorstanders willen het uitstel van selectie met name bereiken door brede en verlengde brugklassen te stimuleren. Verder moet een modulaire opzet volgens de meeste partijen het uitgangspunt zijn in het onderwijs na de brugklas. Vier van de zeven partijen zijn het daar uitdrukkelijk mee eens, twee staan er neutraal tot positief tegenover en alleen de SP spreekt zich er niet over uit (ook niet in negatieve zin). Modulair onderwijs betekent in de praktijk bijvoorbeeld dat het voor scholieren mogelijk wordt om vakken op verschillende niveaus te volgen en dat mogelijkheden voor talentontwikkeling worden uitgebreid.

Ontwikkeltijd voor leraren is een gevestigd idee geworden

VVD CDA D66 GL PvdA SP SGP

Thema's gerelateerd aan de Toekomst van ons onderwijs

	VVD	CDA	D66	GL	PvdA	SP	SGP
<i>Kindvoorziening wordt (deels) gratis (+) en kinderen krijgen eerder educatie (+)</i>	++	++	++	+/0	++	+/0	0/-
<i>Er komt 1 wet funderend onderwijs (+)</i>	0	0	+	0	+	0	0
<i>De drempel tussen sectoren krimpt (+) en leerlingen kiezen wanneer ze doorstromen (+)</i>	00	+/0	+/0	+/0	+/0	00	+/0
<i>Uitstel van het selectiemoment naar het voorgezet onderwijs wordt bevorderd (+)</i>	0	+	+	+	+	0	0
<i>Leerlingen krijgen vakken op verschillende niveaus (+) en meer talentmogelijkheden (+)</i>	++	0/+	++	++	++	00	0/+
<i>Leerlingen bouwen een portfolio op (+) en behalen een maatwerkdiploma (+)</i>	0/+	00	++	00	0/+	00	0/-
<i>Er komt meer ruimte voor persoonlijke ontwikkeling (+) en intensievere LOB (+)</i>	00	+/0	+/0	+/0	+/0	00	0/+
<i>Leerlingen/studenten krijgen meer keuze over hun schoolpad (+) en het curriculum (+)</i>	+/0	00	+/0	00	++	00	00
<i>Er komen meer wisselstromen in het funderend onderwijs (+) en in het vervolgonderwijs (+)</i>	+/0	00	++	++	+/0	00	00
<i>Lesstof sluit aan bij de arbeidsmarkt (+) en er komt meer partnersamenwerking (+)</i>	++	++	0/+	00	00	00	++
<i>Voor digitalisering komt er meer ruimte beschikbaar (+) en meer investeringen (+)</i>	+/0	++	++	00	++	00	00
<i>Leraren krijgen o.a. meer loopbaanmogelijkheden (+)</i>	0	0	+	+	0	0	0
<i>Docenten krijgen meer ontwikkeltijd (+)</i>	+	+	+	+	+	0	0
<i>Er wordt geïnvesteerd in meer leraren (+) die beter opgeleid zijn (+)</i>	00	+/0	++	00	+/0	00	0/+
<i>Samen opleiden wordt de norm (+) met flexibele opleidingsmogelijkheden (+)</i>	0/+	+/0	++	00	0/+	00	0/+
<i>Er wordt structureel meer geïnvesteerd in onderwijs (+) en in leven lang ontwikkelen (+)</i>	0/+	0/+	++	+/0	++	+/0	0/+
<i>Er wordt geïnvesteerd in schoolleiders (+) en in hun professionaliteit (+)</i>	00	00	++	00	++	00	00
<i>Het huidige curriculum wordt herzien (+) en er komt een versterking van burgerschap (+)</i>	++	0/+	++	0/+	0/+	0/+	00
<i>Er komen meer mogelijkheden voor thuiszitters (+) en inclusief onderwijs wordt de norm (+)</i>	+/0	+/0	++	++	++	+/0	+/0

Alle uitkomsten in de tabel zijn puur gebaseerd op conceptprogramma's van politieke partijen. Het kan dus zijn dat partijen in de praktijk meer vinden over thema's dan louter in de beperkte ruimte van programma's beschreven wordt. '+' betekent dat partijen het eens zijn met de beleidsverandering, '-' betekent dat partijen plannen hebben die tegen de beleidsverandering ingaan en '0' betekent dat partijen zich niet uiten in hun programma over deze maatregelen.

Veluws College Mheenpark, stroming Delta

Alle niveaus in één groep

Mavo, havo en vwo bij elkaar in de klas, geen cijfers en huiswerk maken op school: de leerrichting Delta van het Veluws College Mheenpark in Apeldoorn heeft een opvallend profiel. Leerlingen zijn hier eigenaar van hun leerproces. Wie goed is in een vak, kan het eventueel hoger afsluiten. Ruim vier jaar na de start is het leerlingaantal groeiende.

Jasmijn van Roon (13) zit in het tweede leerjaar van Delta. Tijdens de open dag, twee jaar geleden, werd haar nieuwsgierigheid gewekt door de leerling die haar rondleidde. "Ik werd heel enthousiast toen ze vertelde dat leerlingen hier veel projectmatig werken. Dan kun je met een groep zelfstandig aan de slag. Ook vind ik het fijn dat leerlingen met allerlei niveaus in de klas zitten. We hebben een stamgroep en blijven drie jaar bij elkaar. Zo leer je elkaar goed kennen. Ik volg zelf les op havoniveau, maar ik doe ook drie vakken op vwo-niveau. Het maakt mij niet uit welk niveau iemand heeft. De een is goed in creatieve dingen en de ander kan goed onderzoeken. Het leukste project van het afgelopen jaar vond ik 'arm en rijk'. We

moesten toen een filmpje maken voor Klokhuis en leerden monteren en filmen. Het was fijn zelfstandig werken", vertelt Jasmijn.

EIGEN DRAAI

Met de naam Delta wil het Veluws College Mheenpark laten zien dat verandering belangrijk is en dat alle leerlingen hun eigen pad mogen bewandelen. Het woord 'delta' staat in de wiskunde voor verandering van een waarde. In dit geval de leerling, die een eigen leerplan als leidraad heeft. Ilja Terwel is adjunct-directeur van het Mheenpark. Ze was vanaf het begin betrokken bij de opzet van de nieuwe richting. "We hebben lang gekeken naar voorbeelden in het land en daar toen onze eigen draai aan gegeven. We vonden het belangrijk dat leerlingen eigenaar zijn van hun leerproces. Verder vonden we het essentieel dat leerlingen van alle niveaus bij elkaar in de klas zitten en dat leerlingen nog niet vastzitten aan een bepaald niveau. Als je bij ons met een mavo-advies binnenkomt, kun je in de vakken waar je goed in bent ook op een hoger niveau lessen volgen en examens doen. Je kunt ook halverwege het jaar naar een hoger niveau", legt Terwel uit.

'Ik vind het fijn dat ik feedback krijg op mijn huiswerk en dat ik altijd met een docent kan overleggen'

Van links naar rechts:
Aimée Havekes, Jasmijn van Roon,
Ilja Terwel en Luccar Spangard

FORMATIEF

De leerlinggerichte aanpak is niet het enige opvallende aan Delta. Leerlingen kiezen bij deze stroming voor een lange schooldag. Het huiswerk wordt op school gemaakt en leerlingen kunnen altijd bij een docent terecht om iets te vragen. Opdrachten worden formatief beoordeeld: "Feedback is erg belangrijk. We geven geen cijfers. De docenten geven feedback op het gemaakte werk en leer-

lingen krijgen een 'nog niet-voldoende', een voldoende of een goed. We laten zien hoe ze hun prestaties kunnen verbeteren en wat ze daarvoor moeten doen", aldus Terwel. Zelfontwikkeling is het sleutelwoord en daarbij is zelfkennis van belang. Aimée Havekes (13) zit nu in Delta 2 en koos bewust voor deze richting omdat ze het prettig vindt om haar huiswerk af te hebben voordat ze naar huis gaat. Daarnaast vindt ze het fijn dat ze op school meteen

Ilja Terwel: 'Je kunt ook halverwege het jaar naar een hoger niveau'

je was." Zowel bij Delta als Vita staat de leerling centraal: "We kunnen voor elke leerling nu een passende onderwijsmethode aanbieden", aldus Terwel.

ONDERNEMER

De werkwijze van Delta is Jasmijn van Roon op het lijf geschreven: wat ze op school leert over ondernemerschap, past ze toe in haar eigen bedrijf. "Het is voor mij een voordeel dat ik klaar ben met mijn huiswerk als ik rond vijf uur thuis kom. Op dit moment verkoop ik mondkapjes voor het goede doel. Ik heb een eigen naaimachine en vorig jaar heb ik voor Serious Request sleutelhangers gemaakt. De opbrengst ging naar het goede doel. Nu gaat er één euro naar het goede doel en verdien ik er zelf ook nog wat aan. Ik heb nu drie bestellingen liggen. Een ervan is voor een docent. Het is fijn dat ik mijn creativiteit met school kan combineren."

een docent kan aanspreken als ze iets niet snapt. "Ik vind het fijn dat ik goed feedback krijg op mijn huiswerk en dat ik altijd met een docent kan overleggen. Het is ook heel leuk dat we in de werktijd samen met andere kinderen uit de andere klassen zitten. Zo kunnen we elkaar helpen. Thuis zou ik veel minder goed met huiswerk omgaan. Ik heb er dan geen zin meer in", vertelt Aimee.

VITA

Hoewel Delta groeiende is, kiezen de meeste leerlingen nog voor de reguliere richting van Mheenpark. In deze richting, 'Vita', spelen rust en regelmaat een grote rol. Zo zijn er lessen van tachtig minuten en beginnen en eindigen de lessen altijd op dezelfde tijd. Sommige leerlingen kiezen daar bewust voor. "Ik vind het fijn om les te krijgen op mijn eigen niveau", zegt Luccar Spangardt (14) uit de havo/vwo-klas in het tweede jaar van Vita. "Door een rooster van vier keer tachtig minuten en vaste pauzes is duidelijk hoe de dag eruit ziet. Verder maak ik mijn huiswerk thuis. Bij Delta doen ze dat op school, maar ik ben dan te snel afgeleid. Hier zijn de dagen zijn kort en weet ik waar ik aan toe ben."

KOPZORGEN

Het rooster is een van de weinige dingen die Ilja Terwel nog weleens kopzorgen geeft. "Op het moment is het roosteren een hele klus, ook omdat er docenten zijn die in beide stromingen lesgeven. We zijn aan het onderzoeken of we roostertechnisch dichter bij elkaar kunnen komen. Nu krijgen leerlingen bij Delta lessen van dertig minuten en bij Vita lessen van tachtig minuten. Als Delta lessen van veertig minuten zou krijgen, is roosteren al makkelijker." Afgezien van deze organisatorische kwestie is de school blij met Delta: "De onderwijsvorm krijgt veel waardering van leerlingen. De leerlingen zitten drie jaar in dezelfde groep en leren de mentoren goed kennen. Als docent hoef je niet steeds opnieuw te beginnen, maar ga je verder waar

Advertentie

Meer weten, of hulp nodig bij uw roostering? Neem contact op met Anna Ontzorgt: 085 0220 778 - info@annaontzorgt.nl

DE SCHOOLTIJD VAN

Tekst: Ilse Ariëns

Arie Slob is sinds 2017 minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media. Hij was Kamerlid, fractievoorzitter en partijleider van de ChristenUnie. Voor hij de politiek in ging, was hij onder andere leraar maatschappijleer en geschiedenis.

Arie Slob (59)

Havo, 1974-1980
GSR Rotterdam

'Ze vonden het thuis al fantastisch dat Arie op de havo zat'

Wat was u voor leerling?

"Ik begon elk schooljaar meestal achterin de klas, maar eindigde op de eerste rij. Mijn aandacht ging té vaak naar wat er buiten gebeurde. Dat ik snel was afgeleid, had ook te maken met het onderwijs in die tijd: klassikaal-frontaal. Terwijl ik juist zelf graag dingen wilde doen. Studeren was niet vanzelfsprekend in het milieu waarin ik opgroeide. Ze vonden het thuis al fantastisch dat Arie op de havo zat. Pas na de middelbare school ben ik op gang gekomen, met eerst de lerarenopleiding geschiedenis, zowel tweede- als eerstegraads. En daarna naar de universiteit voor mijn doctoraal."

Wie was uw favoriete docent?

"Ik hield van geschiedenis, maar in de onderbouw had ik docenten die de liefde voor het vak er min of meer uit sloegen. Tot ik in de vierde Jack Schaefer kreeg, die het vuurtje weer aanwakkerde. Hij was erudiet, had ver kunnen komen in de wetenschap, maar koos met zijn hart voor het voortgezet onderwijs. Als hij vertelde, kwam het echt bij je binnen. Door hem ben ik geschiedenis gaan studeren. Anderhalf jaar geleden zag ik hem op een jubileum van de school. Hij had me al die jaren gevolgd en vond het erg leuk te horen hoe belangrijk hij voor me is geweest."

Wat hebt u op de middelbare school geleerd waar u nu nog baat bij hebt?

"In mijn tijd ging het nog zo dat de decaan vroeg wat je vader deed. Die was winkelier, dus werd het een economisch vakkenpakket, waar ik later niet veel mee gedaan heb. Maar school is meer dan kennisoverdracht alleen. Ik ben in de loop der jaren steeds scherper gaan zien hoe bepalend de school is voor je leven. Het is een samenleving in het klein, die je vormt als mens. De cor-

natijs is wat dat betreft erg vervelend, zonder contact, feesten of schoolkamp. Als op school dingen niet goed gaan, draag je dat je hele leven mee. Maar ik had het er fijn en daar voel ik nu nog profijt van. Het drijft mij als minister: realiseer je hoe belangrijk school is. Probeer leerlingen als unieke schepsels te zien en waardeer ze ook zo."

Wat moet meer aandacht krijgen op de middelbare school?

"Ik gun iedereen de liefde voor de geschiedenis. Het is belangrijk te weten waar je vandaan komt en besef te hebben van hoe het verleden onze eigen tijd bepaalt. Het kan je helpen in de toekomst de juiste richting te vinden. En lezen natuurlijk; dat opent je wereld. We leven steeds meer in een beeldcultuur en er zijn zorgen over de leesvaardigheid van leerlingen. Aan de docenten de prachtige uitdaging om leerlingen in het hart te raken."

VO IN BEELD

Fotografie: Josje Deekens

Dit schooljaar maken we voor ieder nummer van VO-magazine een foto op de Praktijkschool van het Grotius College in Delft.

Het museum de klas in

Tijdens de les kunst haalt docent beeldende vorming Rebecca de Boer het museum de klas in. De leerlingen maken 3D-bloemen van geverfde papieren eetbordjes. Op de foto staan Kim (links) en Lieke, uit klas 2pro vmbo.

Het eerste jaar in een nieuwe baan (1)

Een frisse start

Een nieuwe baan is altijd spannend. We spreken een docent, een teamleider, een schoolleider en een rector-bestuurder die dit schooljaar zijn begonnen in een nieuwe functie. Wat valt mee? Wat valt op? En wie of wat heeft hen geholpen bij het maken van een goede start?

Starters in het voortgezet onderwijs staan vaak voor een stevige opgave. Leraren die net hun opleiding hebben afgerond, moeten hun weg vinden in de soms weerbarstige praktijk. Een startende leraar krijgt te maken met verschillende spanningsvelden, in de klas, maar ook in de vaksectie, in het samenwerken met verschillende collega's en binnen de schoolorganisatie. Ook de startende schoolleider ziet zichzelf voor diverse uitdagingen geplaatst. Zo spelen schoolleiders een steeds belangrijkere rol bij de ontwikkeling van het onderwijs, geven ze veelal nog enkele uren les en sturen daarnaast een team docenten aan. En vaak wordt er ook van ze verlangd dat ze klaarstaan om allerhande acute problemen in de school op te lossen. En als startend bestuurder heb je plots niet enkel te maken met de complexe autonome agenda van de schoolorganisatie, maar moet je ook de verbinding maken met de maatschappij.

Gelukkig is er steeds meer aandacht voor de begeleiding van starters vanuit overheid en politiek. Daarnaast pakken scholen zelf de handschoen op door allerhande inwerkactiviteiten te organiseren. Steeds meer scholen doen dat op een gestructureerde wijze en bieden effectieve inwerken begeleidingsprogramma's aan als onderdeel van hun strategisch personeelsbeleid. Toch blijft het van belang dat starters in staat worden gesteld hun expertise met collega's te delen. Interesse in het perspectief, de inbreng en expertise van de starter is nodig: het versterkt de verbinding van de starter met de praktijk en de schoolorganisatie. Het komende half jaar volgen we vier starters; een leraar, teamleider, eindverantwoordelijk schoolleider en rector-bestuurder. We vragen ze het hemd van het lijf en komen gaandeweg ongetwijfeld tips tegen voor anderen die de stap willen nemen om verder te groeien en zichzelf te ontwikkelen.

'Ik kom steeds tijd tekort'

Michelle ten Bokkel (24)
Vorige baan: kapster in Appelscha
Nieuwe baan: docent biologie
locatie Aa en Hunze Dr. Nassau College, Gieten
Opleiding voor nieuwe functie: lerarenopleiding tweedegraads biologie, Windesheim Zwolle

"Op de kappersopleiding op het mbo had ik een hele leuke docent en coach, die mij erg motiveerde. Ik wilde ook zo veel voor anderen kunnen betekenen. Eerst wilde ik docent worden op de kappersopleiding en daarom begon ik aan een hbo-lerarenopleiding. Ik koos biologie omdat dit vak me het leukst leek. Tijdens mijn studie kwam ik erachter hoe fijn het is om biologiedocent op een middelbare school te zijn. Voor mijn LIO-stage kon ik lesgeven op een kleine vestiging van het Dr. Nassau College, met gepersonaliseerd

onderwijs. Het was daar gezellig en ik had heel veel contact met leerlingen. Toen er vervolgens een plek vrijkwam op de locatie Gieten, kon ik meteen beginnen. Elke dag leer ik wel iets bij. Ik probeer mijn lessen voor leerlingen steeds gevarieerder en uitdagender te maken. Het is wel een uitdaging om mijn tijd goed te managen. Ik kom steeds tijd tekort omdat ik me verlies in de lesvoorbereidingen. Ook zijn er veel extra dingen die ik moet doen, zoals cijfers invoeren en verslagjes maken van leerlinggesprekken. Door alle administratie raakt mijn planning geregeld in de knoop. De eerste weken waren best spannend. Voor mijn collega's zijn veel dingen vanzelfsprekend, maar als nieuwe docent is het soms lastig om te weten wat je moet doen en in welk systeem je iets moet invullen. Maar als ikraag dat ik iets niet weet, wil iedereen me gelukkig helpen. Mijn collega met wie ik

samen de vakgroep biologie vorm, kan ik van alles vragen over hoe het hier gaat op school, net als de teamleider van het eerste jaar. We hebben op school een inductiecoach die startende docenten de eerste drie jaar begeleidt. Met haar bespreek ik wat goed en minder goed gaat. Toen ik aangaf dat ik in een klas van 31 leerlingen niet iedereen de aandacht kon geven die ik wilde, heeft zij mijn les geobserveerd. De uitkomsten bespreken we dan samen. Ook heb ik intervisiebijeenkomsten met vijf andere beginnende docenten op school. Het is geruststellend om daar te horen dat ook docenten die al wat langer lesgeven nog leerpunten hebben."

'Door alle administratie raakt mijn planning geregeld in de knoop'

'Ik begin weer op nul'

Mireille Rasenberg (50)

Vorige baan: docent geschiedenis, mentor en coördinator po/vo Orion Lyceum, Breda

Nieuwe baan: afdelingsleider 2 en 3 vwo Onze Lieve Vrouwe Lyceum, Breda

Opleiding voor nieuwe functie: master Educational Needs en werkimpuls beginnend schoolleider (VO-academie)

"Op mijn oude school kon ik niet doorstromen. Het Orion is een kleine school en de huidige coördinator onderbouw zit daar prima. Het was duidelijk dat ik een volgende stap buiten de school zou moeten zetten. Heel lang vond ik echter dat ik prima op mijn plek zat. In een klein team met superleuke collega's was ik een informele leider geworden. Ik had een soort moederrol voor jonge collega's. Toen ik dit voorjaar vijftig werd en corona kwam, heb ik thuis goed nagedacht over wat

ik de komende jaren wilde gaan doen. Ik hoorde dat er een functie van afdelingsleider vrijkwam op het OLV, in mijn woonplaats Breda. De school en de mensen kende ik al, waardoor ik wist dat ik hier heel graag wilde werken. Ook mijn rector zei 'ga ervoor!'. Ik moest echt wennen. Als informele leider heb je veel speelruimte. Ook is er een bepaalde vanzelfsprekendheid als je lang met elkaar werkt. Ben je nieuw als afdelingsleider, dan kijken mensen anders naar je. Ik begin nu weer op nul en moet alles heel expliciet maken. Ik heb daarom echt geïnvesteerd in het leren kennen van de negen mentoren met wie ik samenwerk. Als je oprecht in elkaar geïnteresseerd bent, verhoogt dat de kwaliteit van de samenwerking.

De afgelopen maanden stonden mijn collega's in de schoolleiding altijd voor me klaar. Daar ben ik ze zeer dankbaar voor. Soms wil je ook in gesprek met iemand van buiten de school.

De intervisiegroep van de VO-raad helpt me hierbij. En ik ga ook zeker een coach zoeken. Maar nu even niet, want het is best hectisch en onvoorspelbaar nu. Dingen die ik moet regelen in verband met corona kosten soms wel drie uur op een dag, maar dat weet je niet van tevoren. Tegelijkertijd vind ik het schakelen tussen veel niveaus ook leuk.

Ik heb er lang over gedaan om deze stap te nemen, maar inmiddels heb ik mijn draai op het OLV gevonden. Het is een hele warme school met betrokken mensen die allemaal het beste voor leerlingen willen. Uiteindelijk is het wisselen van school ook goed geweest. Lekker iets nieuws aanpakken geeft energie!"

'Iets nieuws aanpakken geeft energie'

'Dit is mijn plek'

Joris Vuurens (41)

Vorige baan: senior teamleider locatie Schans, Sleeuwijk (Stichting CVO-AV)

Nieuwe baan: directeur Insula College, locatie Koningstraat (Stichting H3O)

Opleiding voor nieuwe functie: Master Educational Leadership NSO/CNA

"Ik ben alles bij elkaar tien jaar teamleider geweest. Op een gegeven moment begon het te kriebelen. Bij een heleboel vacatures wist ik meteen dat het niets voor mij was; op een havo/vwo-school zul je mij niet snel zien. Mijn hart ligt bij het vmbo.

Mijn nieuwe school heeft 750 leerlingen en is daarmee een van de grootste mavo's van Nederland. Toch voelt het als een kleine school. Ze wilden een schoolleider die zichtbaar is in de school. Zo heb ik altijd gewerkt en dat is ook mijn stijl. Al voor mijn sollicitatie wist ik: dit is mijn plek, dit is waar ik de

afgelopen twintig jaar naar toegewerkt heb. Als ik 's ochtends de school in loop, knijp ik mijzelf wel eens in mijn arm. Verrek, denk ik dan, ik ben hier directeur! Toen ik begon, schrok ik wel van de hoeveelheid energie die het kost. Ik moest opnieuw leren hoe alles reilt en zeilt en dat wordt belemmerd door corona. Ik wilde de eerste honderd dagen alleen maar kijken en vragen stellen, maar collega's leren kennen gaat niet gemakkelijk als je niet gezellig met elkaar in de personeelskamer kunt zitten. Ik heb inmiddels toch al veel dingen opgepakt, vooral zaken die met corona te maken hebben. Mijn bestuurder is een beetje mijn mentor, hij helpt me echt op weg. Ook de twee andere directeuren van het Insula College zijn sparringpartners voor mij. We vullen elkaar goed aan qua ervaring en achtergrond. Voor de dagelijkse dingen kan ik bij mijn adjunct-directeur terecht, die hier al heel lang werkt. Zij, en ook de teamleiders en docenten, weten

zó veel van de school. Het zou dom zijn als ik vanuit een ivoren torentje directeur zou gaan spelen. Ik ben er voor de collega's, de leerlingen en de ouders. Voordat ik begon, zag ik op tegen de eindverantwoordelijkheid voor zaken als financiën en de formatie. Maar ons bestuur heeft een controller die alles heel goed voorbereidt en hier op de locatie is iemand die de financiën regelt. Ik werd door hen meegenomen in de cijfers. Daardoor is ook dat me tot nu toe heel erg meegevallen." >

'Als ik 's ochtends de school in loop, knijp ik mijzelf wel eens in mijn arm. Verrek, denk ik dan, ik ben hier directeur!'

'Het was echt een warm bad'

Christine Hylkema (58)

Vorige baan: rector Jac. P. Thijsse College, Castricum

Nieuwe baan: rector-bestuurder Vossius Gymnasium, Amsterdam (Onderwijsstichting Zelfstandige Gymnasia, OSZG)

Opleiding voor nieuwe functie: leertraject Oriëntatie op besturen (VO-academie), stage bij een groot vo-bestuur

"Mijn functie is rector-bestuurder. Ik heb in mijn loopbaan op diverse niveaus en op veel scholen als leidinggevende gewerkt en nu voor het eerst op een categoriaal gymnasium. Besturen is relatief nieuw voor me. Je voegt als bestuurder betekenis toe aan het onderwijs, zowel binnen je eigen school en stichting als binnen de gemeentelijke en landelijke context. Ik merk dat dit deel van het werk me erg goed bevalt. Ik vind de OSZG interessant omdat het een

collegiaal bestuur is. Samen met mijn collega-bestuurders ben ik verantwoordelijk voor onze zes scholen. Dat was in mijn eerste weken fijn, want mijn collega-bestuurders konden me helpen bij de vragen die ik had.

Als rector-bestuurder heb je eigenlijk twee banen. Ik geef leiding aan de school, maar werk als bestuurder ook schooloverstijgend. Het is de uitdaging om in mijn combi-baan een goede balans te houden. Op een school spelen zo veel dingen; als je niet oppast, vergt dat al je aandacht en tijd. Daar wil ik alert op blijven.

Bij mijn start viel de openheid van het team van het Vossius me erg op. Het was echt een warm bad en ik voelde me snel thuis. De school staat midden in Amsterdam, wat op zich al erg interessant is. Het viel me wel op dat zo'n prachtig monumentaal pand ook beperkingen heeft. Met relatief kleine lokalen zitten de leerlingen dicht op elkaar en is het een uitdaging om het onderwijs actueel vorm te geven. In coronatijd moet het allemaal

ook veilig zijn. Ik ben blij met ons nieuwe ventilatiesysteem!

Starten op een school in coronatijd is niet eenvoudig. Normaliter praat je met iedereen en maak je kennis. Nu is het moeilijk om even een klas binnen te lopen. Corona legt een zware claim op docenten en de organisatie. In de eerste weken heb ik veel slechtnieuwsgesprekken moeten voeren: alle fantastische buitenschoolse activiteiten moesten vervallen, zoals concerten, de Romereis, talenreizen, excursies en het Café-Chantant. Dit maakt het er voor medewerkers en leerlingen niet leuker op. We werken met z'n allen keihard om de sfeer er toch goed in te houden." <

'Het is de uitdaging om in mijn combi-baan een goede balans te houden'

ONVERGETELIJK

Tekst: Maaïke Vos

'Soms moet je dingen doen die buiten het boekje gaan'

Marit van Daal (46)

Teamleider vwo 5 en 6 en docent Nederlands op KSG De Breul in Zeist, destijds afdelingsleider vwo-bovenbouw op De Amersfoortse Berg

"Het was vrijdag 14 december 2018. Ik was aan het lesgeven in 6 vwo en er was een lege plek in de klas. Anne-Floor was er niet. Ik had geen afmelding gehad en haar vrienden appten haar waar ze bleef. Op een gegeven moment hing er een traumahelikopter boven de school. Alle leerlingen keken uit het raam en vroegen zich af wat er aan de hand was.

's Middags zat ik in mijn kantoor en kwamen haar vrienden bij mij: het was Anne-Floor, ze had een ernstig ongeluk gehad. Ze was te laat van huis vertrokken voor mijn les en was op haar elektrische fiets snel naar school gefietst. Bij de rotonde vlakbij school is ze met grote vaart aangereiden door een man onder invloed.

Het zag er ontzettend slecht uit. Ze was zwaargewond en artsen vreesden voor haar leven. Ze had breuken in beide benen en ze had hersenletsel. De kerstvakantie was heel spannend. Langzamerhand ging het beter. Ze vroeg al vrij snel om boeken, want ze was vastbesloten om examens te doen, ook al raadden de artsen dat haar af. Toen is er overleg geweest binnen de school. Haar ouders wilden alles doen om haar wens te laten uitkomen. Ik gaf haar Nederlands, maar was ook afdelingsleider en zei: we gaan het gewoon doen. Soms moet je net even een stapje meer zetten om iets voor elkaar te krijgen. Vanaf dat moment hebben we er alles aan gedaan om het voor haar mogelijk te maken. Ze kon maanden niet naar school, want door de nasleep van het ongeluk kon ze onder andere weinig prikkels aan. Dat is moeilijk voor haar geweest, omdat haar vrienden gewoon doorgingen met feestjes, de laatste schooldag en de eindexamenstunt. Ze heeft alle examens thuis gemaakt, met een surveillant ernaast. Ik heb altijd collega's bereid gevonden om te helpen door bijvoorbeeld te surveilleren en de inzet van de examensecretaris is enorm geweest. Uiteindelijk is Anne-Floor gewoon in één keer geslaagd met hele goede cijfers, terwijl ze dacht dat ze een her nodig zou hebben. Tijdens de diploma-uitreiking zat ze vooraan met haar ouders. Dat was heel emotioneel.

'Ze heeft altijd gezegd: mijn eerste rechtszaak wordt de zaak tegen de man die mij heeft aangereiden'

Na haar diploma is ze naar Leiden gegaan om rechten te studeren. Ze heeft altijd gezegd: mijn eerste rechtszaak wordt de zaak tegen de man die mij heeft aangereiden. Dat is ook zo gegaan. Hij heeft een straf gekregen waar ze blij mee was. Het gaat goed in Leiden, ze heeft bijna al haar vakken gehaald. Ze moet wel haar energie doseren, maar ze hockeyt en doet volop dingen met haar vrienden. Ieder jaar vertel ik haar verhaal bij de diplomering. Het heeft me doen inzien dat je soms dingen moet doen die buiten het boekje gaan, omdat de leerlingen het waard zijn." <

Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten? Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

Jongeren met achterstand zijn ook digitaal minder vaardig

Digitale gelijkheid begint op school

Overschat jongeren niet, waarschuwt Ellen Helsper, hoogleraar digitale ongelijkheid. Hun digitale vaardigheid valt tegen, vooral in de groep die toch al achterstand heeft. Scholen moeten hen bijspijkeren, maar daarbij kan ook de omgeving worden ingeschakeld. Het einddoel moet zijn dat alle jongeren het internet kritisch en actief kunnen gebruiken.

We denken vaak dat de digitale wereld op zichzelf staat, zegt Ellen Helsper, maar dit universum van bits en bytes ligt direct in het verlengde van ons analoge bestaan. Wie zich in de gewone wereld minder goed redt, heeft die problemen ook online. Helsper is hoogleraar Digital inequalities aan de London School of Economics and Political Science en doet onderzoek naar het verband tussen sociale en digitale ongelijkheid. “We denken dat jongeren technisch vaardig zijn. Je ziet ze de hele tijd klikken en swipen. Maar hun vaardigheid valt tegen, vooral bij degenen met een sociaal-economische achterstand. Dat hebben we tijdens de lockdown ook gezien. Jongeren zijn vaak handig op een specifiek platform of bepaalde app. Ze weten bijvoorbeeld hoe Instagram werkt, maar kunnen dan minder goed omgaan met Facebook. Ze herkennen software niet in een andere omgeving, er is geen transfer of skills.” Opmerkelijk genoeg ligt het anders bij de tweede categorie digitale vaardigheden die Helsper onderscheidt: de sociaal-kritische vaardigheden. Daarin gaat het om begrijpen waarom inhoud op een bepaalde manier wordt gepresenteerd en zien hoe mensen met elkaar omgaan in een digitale ruimte. “Groepen waarover historisch gezien

wordt gedacht dat zij niet zo goed kunnen leren, zijn juist vaak beter in de sociaal-kritische vaardigheden. Meisjes en vrouwen uit etnische minderheden halen hierbij het hoogste niveau.” Hoe dat komt? “Zij worden vaak geconfronteerd met onjuiste informatie over henzelf en ervaren dagelijks discriminatie. Zij hebben geleerd om dat te herkennen en ermee om te gaan.” Daarom scoren Nederlanders waarschijnlijk ook laag in internationaal onderzoek naar informatie-kritische vaardigheden. “Nederlanders hebben meer vertrouwen in instellingen en media en zijn minder getraind om nepnieuws te herkennen. Mensen uit Zuid- en Oost-Europese landen en landen als Brazilië scoren veel beter. Daar is historisch gezien veel minder vertrouwen in nieuws en nieuwsbronnen; mensen hebben daar een sensor voor ontwikkeld.”

JONG BEGINNEN

Scholen moeten zeker met de ongelijkheid in digitale vaardigheden aan de slag, vindt Helsper. Het bijspijkeren zou eigenlijk al op de basisschool moeten beginnen, want op de kleuterleeftijd is er al veel ongelijkheid. “De basisschool zou een lesprogramma moeten hebben waarmee iedereen op hetzelfde niveau wordt gebracht. In Youth Skills, een Europees project waaraan ik meewerk, ontwerpen we tests en meetinstrumenten die scholen kunnen gebruiken.” Vo-scholen doen er goed aan leerlingen met een digitale achterstand niet uit de klas halen. “Houd rekening met hen in de digitale omgeving. Ook daar domineert degene die het hardste praat. Geef daarom leerlingen duidelijk het

Ellen Helsper: ‘Met alles wat jij digitaal doet, geef je de digitale wereld vorm voor degenen die na jou komen’

woord. Na de les kun je iemand digitaal nog even apart nemen: ‘Ik heb je niet veel gehoord, kan ik je ergens mee helpen?’” Focus niet alleen op veiligheid en vormen van misinformatie, tipt Helsper. En ga niet aan de slag met programmeren of robots bouwen. “Als de technische vaardigheden eenmaal op orde zijn, besteed dan liever aandacht aan sociaal-kritische vaardigheden. Die helpen leerlingen om positieve resultaten te halen uit het gebruik van technologie. Geef inzicht in hoe de digitale omgeving wordt ontworpen en wat de impact hiervan is op hun dagelijks leven.” Overigens sluit de curriculumherziening Curriculum.nu hier al op aan: een van de bouwstenen van het leergebied digitale geletterdheid is ‘De werking en het (creatieve) gebruik van digitale technologie’. Volgens Helsper kan digitale vaardigheid het best worden geïntegreerd in bestaande schoolvakken. “Jongeren leren beter informeel, van wat ze anderen zien doen. Alles wat je leert binnen een IT-vak, blijft daar ook. Wat je in andere verbanden oppikt, pas je breder toe. Je gaat bijvoorbeeld bij aardrijkskunde met de klas op Wikipedia informatie zoeken, en wijst erop dat deze feiten niet overeenkomen met wat je elders vond. Het gaat om het proces van het zoeken. Bij geschiedenis maak je een connectie met het onderwerp ‘propaganda’. Leraren zijn heel goed in dit soort ‘bruggetjes’.”

ouders

Helsper zou graag zien dat ouders in deze educatie worden meegenomen. Hierbij kunnen andere partijen worden ingeschakeld. “Een externe partij zou een programma

kunnen verzorgen op een ouderavond. Het zou mooi zijn als op landelijk niveau wordt nagedacht over een curriculum.” De nadruk in dit curriculum voor ouders zou niet moeten liggen op de technologie, maar op wat daarmee wordt gedaan. “Trek parallellen naar iets wat voor ouders herkenbaar is. Vergelijk bijvoorbeeld Facebook met een park waar een kind met vrienden heen gaat, maar ook met vreemden kan praten.” Dit soort programma’s werkt het best in een vertrouwde omgeving, zegt Helsper. “Je kunt hierbij bijvoorbeeld de werkomgeving van ouders betrekken, of de sociale instelling waar ze contact mee hebben. De nieuwe vaardigheden hebben immers ook effect op hun rol als werknemer en participerende burger.” Scholen kunnen digitale achterstand niet in hun eentje gelijktrekken. “De digitale wereld raakt alle onderdelen van ons leven, dus moeten allerlei partijen daar een rol in hebben”, vindt Helsper. De overheid kan hierbij een coördinerende rol spelen en sturen via subsidiebeleid. “Het gaat om de hele ecologie waarin jongeren verkeren. Ook sportclubs, jeugdwerk en kerken kunnen een rol spelen. Scholen kunnen zeggen: dit is ons onderdeel en de rest kan elders gebeuren.” Helsper vindt het belangrijk dat jongeren kritische, actieve gebruikers van de digitale wereld worden, die nepnieuws herkennen en dingen durven uitproberen. “Powerpoint biedt bijvoorbeeld niet de optie om filmpjes te maken, maar je kunt dit wel integreren. Als je dat doet, creëer je iets nieuws. Zo gaan jij en andere mensen anders naar een thema kijken.”

PLURIFORM

Actief gebruik is een opstapje naar het ontwerpen van nieuwe platforms. Het is volgens Helsper hard nodig dat die wereld pluriformer wordt. “Degenen die nu technologie, apps en software ontwerpen, zijn meestal goed opgeleide witte mannen van middelbare leeftijd. Technologieën nemen constant beslissingen gebaseerd op wat de ontwerpers en gebruikers hebben gedaan. Zij bepalen de kaders voor iedereen die daarna de technologie gebruikt.” Het zou mooi zijn als jongeren, maar ook de rest van de maatschappij, dat gaan inzinnen. “Met alles wat jij digitaal doet, geef je de digitale wereld vorm voor degenen die na jou komen. Als jij een zoekterm invult bij een zoekmachine, klikt op bepaalde links of dingen deelt op sociale media, zien degenen die na jou komen jouw wereldbeeld. Als alle makers en gebruikers uit een bepaalde achtergrond komen, belanden ook de volgende gebruikers in dat wereldje. We moeten beseffen dat we een wereld aan het creëren zijn die is geënt op een klein deel van de bevolking, en dat die wereld mensen met een achterstand buitensluit.”

Het bijspijkeren zou eigenlijk al op de basisschool moeten beginnen

ONLINE CONGRES ONDERWIJSINZICHT

Ellen Helsper is een van de sprekers op *Onderwijsinzicht*, een online congres voor schoolbestuurders, schoolleiders en ICT-verantwoordelijken in het primair en voortgezet onderwijs. Het congres vindt plaats op 15 januari 2021 en wordt georganiseerd door Kennisnet, PO-Raad, VO-raad en SIVON.

→ Kijk voor meer informatie en aanmelden op www.onderwijsinzicht.nl.

‘Bij sociaal-kritische vaardigheden halen en meisjes en vrouwen uit etnische minderheden het hoogste niveau’

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl

'De personeelskamer is een van de mooiste plekken. Het grote raam richting het Kronenburgerpark is net een schilderij'

IN HET KORT:

School: Stedelijk Gymnasium Nijmegen
Plaats: Nijmegen
Aantal leerlingen: 1130
Rector: Ronald van Bruggen
Bouwjaar oude deel: 1901 (architect: Jan Jacob Weve)
Bouwjaar nieuwere deel: 1967 (architect: Charles Estourgie jr.)
Bijzonderheden: de school is 475 jaar geleden gestart als Latijnse school. Het originele gebouw aan het Sint-Stevenskerkhof bestaat nog steeds en is nu een rijksmonument.

'Het blauw en geel van onze huisstijl zie je in het hele gebouw terugkomen. Ook in de spreuken op de muur'

'Een aantal jaren geleden hebben we meerdere lokalen omgebouwd tot de Baula: een aula voor de bovenbouw'

'De hal met de industriële liftkoker'

'Je ziet het verleden van het gebouw, zoals de marmeren trap en het glas-in-lood'

Respect voor verleden, gericht op de toekomst

Conrector Harrie van Steen: "In de jaren tachtig van de vorige eeuw hebben we ons als school opnieuw uitgevonden. We waren klein en wellicht ook wat stoffig. Vanaf toen zijn we ons ook gaan richten op de hele slimme leerlingen. Ze kunnen bij ons zo veel mogelijk hun eigen keuzes maken, zowel binnen als buiten de lessen. Leerlingen doen bijvoorbeeld hun eigen projecten, er zijn allerlei clubs en we geven het Honours Programma van de zelfstandige gymnasia. Vanaf klas 4 hebben we acht extra eindexamenvakken.

We zitten nu meer dan twintig jaar in dit gebouw; het bestaat uit twee delen. Je hebt de oude ambachtsschool uit 1901. Daar is in de jaren zestig de technische school De Kronenburg aan vastgebouwd. We hebben veel moeten aanpassen, vooral in het nieuwere deel. Er waren grote praktijklokalen, bij sommige was de vloer doordrenkt van de motorolie.

We hebben geprobeerd zoveel mogelijk een eenheid te maken van de twee vleugels, bijvoorbeeld door de kleuren van ons logo te gebruiken in het hele gebouw. Tegelijkertijd is het unieke van beide delen behouden. Je voelt de eenheid, maar ziet ook de tijdsbeelden.

In het oude deel is een marmeren, uitgesleten trap: duizenden leerlingen hebben daar gelopen. Het glas-in-lood en de tegels zijn er natuurlijk nog steeds. In de hal hebben we een industriële liftkoker, als hommage aan de technische school.

Respect voor het verleden was voor ons belangrijk, maar ook een toekomstgerichte uitstraling. Door veel glas te gebruiken in de lokalen en de gangen, is het gebouw licht en ruimtelijk gebleven.

De lokalen zijn uitgerust met moderne apparatuur. Een Green Team van leerlingen denkt mee over de verduurzaming van het gebouw. Door hen ligt het dak vol zonnepanelen, is de binnenplaats nu een binnentuin en scheiden we het afval."

Analyse: deze politieke en psychologische mechanismen staan onderwijsinvesteringen in de weg

Investeren loont (zeker nu)

De overheidsfinanciën staan door de coronacrisis onder druk, maar dit mag niet leiden tot bezuinigingen op het onderwijs, schrijft de Onderwijsraad. Het is zaak te blijven investeren in goed onderwijs. Ook economen laten zich in deze trant uit in de media. Investeren in onderwijs loont: het zijn gevleugelde woorden. Waarom gebeurt het dan toch onvoldoende?

Voorom een verloren coronageneratie en investeer in onderwijs: zo luidde de kop van een opiniestuk in NRC handelsblad van 9 oktober. Het stuk was van de hand van Bas Jacobs en Mirjam van Praag, respectievelijk hoogleraar economie en bestuursvoorzitter van de VU. Zij luiden de noodklok over het funeste effect van de coronapandemie op de kwaliteit van het onderwijs. Terwijl het rendement van investeringen in onderwijs gemiddeld 8 procent bedraagt, is er in een crisis niet meteen de neiging om meer te investeren. Maar de langdurige economische schade als gevolg van de crisis kan volgens schattingen van het CPB oplopen tot 9 procent, schrijven de twee. Hun aanbeveling: beperk dit verlies door te investeren in onderwijs. Daarmee blijft het verdienvermogen van Nederland op peil en kan ook iets worden gedaan aan de

kansenongelijkheid in het onderwijs. De coronapandemie maakt investeringen in het onderwijs nu urgenter dan ooit, besluiten ze hun betoog.

LASTIGE SOMMEN

“Iedereen weet dat investeringen in onderwijs leiden tot verhoging van menselijk kapitaal”, zegt ook econoom Wimar Bolhuis. “Een opgeleide bevolking levert een productieve bijdrage aan de economische groei, kennisontwikkeling en innovatiekracht van een land. En een investering in onderwijs verdient zich dubbel en dwars terug. Een opgeleid individu wordt er beter van, maar ook het land.”

Bolhuis schreef voor RTL Nieuws dit najaar de column ‘Hoe de politiek zich (weer) laat leiden door het CPB’ over een mechanisme dat een rem zet op die noodzakelijke investeringen. “Elke euro die je uitgeeft aan onderwijs, levert zo’n 6 tot 10 procent rendement. Dat wijzen internationale studies uit. Mijn column gaat over hoe lastig het is om die rendementssommen vooruit te maken. Dat is wél wat partijen verlangen van het CPB als zij hun verkiezingsprogramma maken. De CPB-cijfers moeten staven dat voorgenomen investeringen iets opleveren. Bij onderwijs is dat zo ingewikkeld dat het CPB daar geen modellen voor produceert. Dat is eenvoudigweg nog niet te doen, er zijn te veel factoren en variabelen en het gaat over een te lange termijn. Partijen die meer geld voor onderwijs willen, zijn al decennia boos dat ze dat niet terugzien in de berekeningen. Ze worden door het CPB voor hun plannen niet beloond met hogere productiviteitsontwikkeling of bbp-groei, en dat maakt die plannen zwakker in de begrotingsonderhandelingen. Mijn boodschap is: je kunt wel boos zijn op het CPB, maar uiteindelijk ga je zelf over waaraan je je geld wilt uitgeven. Partijen, vaar je eigen koers en leg je erbij neer dat het CPB niet de onderbouwing levert.”

VERLIES-AVERSIË

Waarom sneuvelt onderwijs in politieke plannen? Wimar Bolhuis, behalve econoom ook bestuurskundige en sociaal

‘Partijen die meer geld voor onderwijs willen, zijn al decennia boos dat ze dat niet terugzien in de CPB-berekeningen’

psycholoog, schreef een proefschrift over CPB-doorrekeningen van verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden tussen 1986 (Lubbers II) en 2017 (Rutte III). Uit zijn onderzoek blijkt onder andere dat er uiteindelijk vaak minder geld is voor onderwijs. Waardoor komt dat? “Onderwijsinvesteringen zijn wel profijtelijk in de campagne van partijen. Ze beloven extra geld om kiezers te trekken, dat gefinancierd wordt door ombuigingen in de sociale zekerheid of bezuinigingen in de zorg. Maar in de onderhandelingen over een coalitieakkoord krijgen ze het benodigde budget voor onderwijs niet rond, omdat die bezuinigingen op de zorg of sociale zekerheid te veel pijn doen. Bezuinigingen doorvoeren is voor politieke partijen heel lastig. Hoe leg je je achterban uit dat je bezuinigingen hebt geslikt om wat extra geld aan onderwijs te geven? Hier speelt verlies-aversie een rol: partijcongressen worden sacherijniger over ‘verloren onderhandelingen’ dan over

RENDEMENT VAN ONDERWIJS

Hoe langer mensen onderwijs genieten, hoe hoger het arbeidsinkomen en het bbp per hoofd van de bevolking. Investeren in onderwijs vergroten de arbeidsproductiviteit, dragen bij aan het innovatievermogen van een economie en aan kennis over nieuwe technologieën en toepassing daarvan. Ook een maatschappelijke kosten-batenanalyse valt positief uit: hoe meer onderwijs, hoe minder criminaliteit en zorggebruik en hoe hoger de gezondheid. Het private rendement (extra loonopbrengsten voor elk extra jaar onderwijs) ligt voor Nederland tussen 6 en

9 procent. Het maatschappelijk rendement is veel lastiger in kaart te brengen, maar wordt geschat op 7,5 tot 12,5 procent. Investeren in onderwijs renderen pas op de lange termijn. Een jaar extra studie bijvoorbeeld komt pas na circa veertig jaar volledig tot profijt. Andersom werken de gevolgen van slecht onderwijs eveneens lang door in de economie en de samenleving. Bron: Inspectie der Rijksfinanciën, Kwalitatief goed onderwijs met kansen voor iedereen. Brede Maatschappelijke Heroverweging, pag. 40-41.

niet-binnengehaalde winstpunten. Dat is net zo'n psychologisch en onderhandelingsprincipe als de status quo-bias: houden wat je hebt, is makkelijker dan veranderen (ergens bezuinigen of geld op een andere manier uitgeven), minder gedoe.

Natuurlijk speelt het langetermijneffect van het rendement op onderwijs ook een rol. Een politicus wil op korte termijn extra stemmen halen, of in ieder geval niet verliezen. Extra investeringen in onderwijs doen op korte termijn waarschijnlijk niet erg veel met de populariteit van een partij. Die wegen niet op tegen de schade van de andere keus, zoals korten op zorg en sociale zekerheid."

CORONACRISIS

De vraag is welk effect de coronacrisis heeft. In zijn advies van juni, 'Vooruitzien voor jonge generaties', schrijft de Onderwijsraad: "Onderwijs is de stabiele factor in het leven van kinderen en jongeren. Het is de motor voor innovatiekracht, economische groei en maatschappelijk welzijn. Dat verdient meer prioriteit." Het advies is tevens een beleids- en investeringsagenda voor de langere termijn. De raad roept op te blijven investeren in onderwijs en dat meer structureel te doen: "De extra middelen om scholen te ondersteunen en studenten te compenseren voor studievertraging zijn een welkom begin."

Kunnen we naar aanleiding van corona dan toch verandering verwachten in de investeringsbereidheid? Wimar Bolhuis: "Ik weet het niet. Tijdens de financiële crisis van 2008-2009 zei iedereen ook dat dit het moment was om van alles te veranderen, maar dat viel tegen. Crisis geeft iedereen altijd de bevestiging dat wat zij al vonden, nu nog meer waar is. Daarbij: een compensatiepakket van de overheid is geen structurele financiering en een crisis is

'Investeren kost nu veel minder. Er is een negatieve rente op schuld'

LEERWINST VOOR KINDEREN ÉN GOED VOOR DE ECONOMIE

In mei van dit jaar verscheen het rapport 'Investeren in onderwijs loont' van SEO Economisch Onderzoek. In opdracht van de AOb deed dit instituut van de Universiteit van Amsterdam onderzoek naar korte- en langetermijneffecten van investeringen in het funderend onderwijs. Toenemende zorgen over de kwaliteit van ons funderend onderwijs vormden de aanleiding. Hoewel Nederland veel investeert, behoort ons land wat dat

betreft niet tot de OESO-top tien. Met een impuls van € 1,8 miljard per jaar blijkt het mogelijk te zijn om beginnende leraren beter te begeleiden, de interactie met leerlingen te verbeteren en klassenverkleining te realiseren. Op de lange termijn heeft dat een effect op het bbp van € 3,5 miljard. Bron: www.aob.nl. Het SEO-rapport is te downloaden op www.seo.nl, zoek op 'Investeren in onderwijs loont'.

'Met een rendement van 6 tot 10 procent ben je gek als je nu niet investeert in onderwijs'

ook niet structureel. Toch zie je wel dat er nu meer aandacht gevraagd wordt voor deze discussie. In de media, maar ook door de onderwijssector. De AOb heeft SEO laten onderzoeken wat de baten zijn als we extra geld in onderwijs steken. Met het idee voor dat onderzoek heb ik een beetje meegeholpen. De uitkomst is dat kleinere klassen en investeren in coaching van startende leraren hoog rendement hebben. Dit onderzoek was niet door corona ingegeven, maar krijgt daardoor wel een extra lading. Het kan munitie zijn voor de coalitieonderhandelingen."

KANSEN

Kleinere klassen leveren iets op en zijn ook goed voor het inlopen van achterstanden en betere onderwijskansen voor iedereen. Het punt van toenemende kansengelijkheid door corona, waar ook Jacobs en Van Praag op wijzen, is wel nieuw in de discussie, zegt Bolhuis: "Door corona zijn de verschillen tussen kinderen die thuis wel of geen goede ICT-faciliteiten of ondersteunende ouders hebben, groter geworden. Het CPB heeft hiervoor gewaarschuwd en probeert dit bij de politiek onder de aandacht te brengen." In een interview zei directeur Piet Hasekamp van het CPB: "Hoe ver je wilt gaan in het bestrijden van armoede en kansengelijkheid is een politieke keuze, maar het beleid dat er is, kan effectiever. Het gaat nu uit van te veel zelfredzaamheid van kwetsbare burgers. Begin met het verbeteren van het onderwijs: kansengelijkheid levert uiteindelijk welvaart op."

Leidt corona misschien toch tot meer kans op investeringen? Bolhuis: "Ja, er zijn zeker kansen. Het geld is nu veel minder belangrijk. De rente is heel laag en iedereen vindt het oké dat de staatsschuld oploopt en er grote reddingspakketten voor de economie zijn. Dan vind je extra geld voor onderwijs waarschijnlijk ook sneller oké. En dat is ook slim, want investeren kost nu veel minder. Er is een negatieve rente op schuld. Met een rendement van 6 tot 10 procent ben je dus gek als je het nu niet doet. De kosten zijn laag, maar de baten zijn nog steeds niet goed in beeld omdat die nog niet in die CPB-doorrekeningen zitten. En daarom is dat onderzoek van de AOb zo belangrijk. Politici, laat je niet alleen leiden door die onvolledige modellen, dat zou een slecht idee zijn. Daarom treden wij naar buiten, dat is de rol van een econoom in het publieke debat. Het mechanisme openleggen. Niet om het vertrouwen in het CPB te verminderen, maar om partijen bewust te maken van de beperkingen van de doorrekening en ze aan te sporen alsnog de juiste economische argumentatie te blijven volgen. Het zegt veel dat Pieter Hasekamp mijn column instemmend heeft verspreid."

Lasergame

Omdat vorig schooljaar vanaf maart alle uitjes en feestjes en excursies waren afgelast, had de school dit jaar extra budget beschikbaar voor het klassenuitje. Aan de mentor de dankbare taak om een en ander te organiseren. Ik hou niet van organiseren. Ja, boeken en platen in de kast, dat lukt nog wel. En geef me een krat lego en je krijgt het keurig op kleur en grootte gesorteerd retour. Maar een vrijgezellenfeest of een vakantie of zo – ik moet er niet aan denken. (Het ergste: samen achter een computerscherm en dan een voor een alle huisjes op een vakantiehuisjeswebsite doorploegen. De horror.) Hoe dan ook, duiken was in dit geval geen optie, dat begreep ik ook wel, en na een intense campagne waarbij hier en daar met modder werd gegooid, maar helemaal niet op een onaardige manier, besliste klas 2H uiteindelijk dat de allerbeste manier om het groepsgevoel te bestendigen, een potje lasergame was. (Het Tikibad was, godzijdank, afgevalen.) De laseroorlog vond plaats in de buik van een schip dat, niet onbelangrijk, vast lag aan de kade. Met andere woorden: wie wilde, kon vluchten. In de volledig zwart geschilderde ontvangstruimte annex bar voelde je de deining al. Een extra moeilijkheidsfactor voor de minderjarige scherpschutters, leek me. Volwassenen konden helaas niet meedoen. Hou maar eens anderhalve afstand tijdens de strijd, in het donker, terwijl de vijand achter elke hoek kan opduiken. En vergeet de adrenaline niet. Is het niet die van jezelf, dan wel die van je medestrijders. Vandaar mischien dat maar één ouder zich had aangemeld om mee te gaan, en zelfs die maakte zich bij de aanblik van de zwartgeblakerde scheepsromp snel uit de voeten. Had ik zijn hulp nog nodig? Nee, hoor, wij redden ons wel.

Dus ik wachtte, alleen, met een spa rood en een zakje paprikachips in het bargedeelte. Af en toe zag ik door een raam een paar neonlichten voorbijflitsen, gedempt gegil op de achtergrond. Een aardige medewerker deelde na afloop van elke ronde de scoreformulieren uit. Iedereen had heel veel punten.

En natuurlijk ging er toch nog iets mis. Twee jongetjes – het zijn altijd de jongetjes – besloten elkaar niet alleen met hun lasergeweren te lijf te gaan, maar ook met hun benen. Ik mocht de moeder van het slachtoffer bellen. Het eerste slechtnieuwsgesprek in mijn carrière als mentor. 'Dag mevrouw, niet schrikken, maar...' Eindstand van het uitje: één afgebroken voortand, nul besmettingen. Het kon een stuk erger, maar op weg naar huis juichte ik niet, want ik wist dat Sinterklaas en Kerst nog voor de deur stonden.

Martijn Simons

Schrijver en docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium

Themalesbrieven over duurzaamheid, smart cities en circulaire bouw

Bedrijfsbezoek in de klas

Met een interactieve videoles hoeft de klas niet bij een bedrijf op bezoek, maar komt het bedrijf gewoon naar het klaslokaal. Helemaal van nu en bovendien handig in coronatijd. Op de Thorbecke Scholengemeenschap vmbo-pro in Zwolle volgt een tweede klas vmbo-basis lessen over duurzaamheid in de metaalsector. 'Techniek is zó belangrijk.'

'Hoe we de meiden meekrijgen, dat is een belangrijke vraag'

"Voor iedereen een Tesla kopen!", suggereert Roxanne. "Of gewoon harder werken", grinnikt een klasgenoot. Eerder kwamen al 'de verwarming een tandje lager' zetten en 'zuinige machines gebruiken' voorbij. Het zijn antwoorden op de vraag hoe een metaalbedrijf kan verduurzamen. De leerlingen van de vmbo-basis-2-klas van de Thorbecke Scholengemeenschap in Zwolle zijn op een druilerige donderdagmorgen bijeengekomen in het technieklokaal voor de derde en laatste les over de metaalsector en duurzaamheid. Vandaag staat een interactieve videogastles van een bedrijf uit de buurt op het programma.

FILMPJE

"Het lespakket is bedoeld om onze leerlingen duidelijk te maken dat ze allemaal op de een of andere manier te maken krijgen met techniek", vertelt docent Jan 't Hart, die normaal gesproken nask geeft op de school. Hij zit in een werkgroep van Sterk Techniekonderwijs (STO) Zwolle, een samenwerkingsverband van drie scholen. De pilotlessen zijn een onderdeel van deze werkgroep. Er staat een volle les op het programma: eerst de videogastles, dan een opdracht, dan de resultaten van een test die de leerlingen de vorige les hebben ingevuld en dan nog een evaluatie. "We beginnen met het filmpje van Hoekman RVS uit Nieuwleusen", zegt 't Hart tegen de klas. "Dat is een bedrijf niet zo ver hiervandaan."

In de video stelt Gert Hoekman, directeur van het familiebedrijf, de organisatie aan de leerlingen voor. Hij is pas 33 en werd al op zijn 24e directeur van het bedrijf, na een studie mbo werkbouwtechniek. Bij Hoekman maken ze bijvoorbeeld onderdelen voor bouwvoertuigen, vrachtwagens, de verpakkingindustrie en de Ocean Cleanup van Boyan Slat. "Je kunt ons eigenlijk overal terugvinden", stelt Gert in het filmpje.

RONDLEIDING

Na de korte introductie is het al gelijk tijd voor een vraag: welke grondstof gebruiken ze hier het meest? Docent 't Hart pauzeert de video. Er is keuze uit vier opties en de leerlingen weten eensgezind dat het juiste antwoord 'roestvaststaal' is. Als de video verdergaat, blijkt dat inderdaad het juiste antwoord. Gert legt uit dat roestvaststaal bestaat uit ijzer, chroom en nikkel. 't Hart zet de video opnieuw stil om dit toe te lichten. Hij heeft afbeeldingen van ijzererts, chroom en nikkel geprint en laat ze aan de leerlingen zien. "Als je dit door elkaar roert, krijg je roestvaststaal."

De video gaat verder en Gert ("techniek, daar word ik wel vrolijk van") geeft de leerlingen een rondleiding langs de verkoopafdeling, de engineers en de productieafdeling. 't Hart stopt het filmpje weer even als het over een ton gaat. Want hoeveel kilo is dat, een ton? "100.000",

roept een jongen achterin de klas. "Ja, in euro's inderdaad, maar hoeveel is het in kilo's?" vraagt 't Hart. "Duizend kilo", weet een andere leerling.

ENTHOUSIASMEREN

De videogastles is onderdeel van een themalesbrief van Jet-Net en TechNet. Doel is meer leerlingen stimuleren om te kiezen voor techniek. Het pakket bestaat uit drie lessen die leerlingen laten kennismaken met de metaalsector, duurzaamheid en het bedrijf. Daarnaast zijn er ook themalesbrieven over installatietechniek en de energietransitie. 140 scholen hebben het lesmateriaal, dat geschikt is voor alle niveaus, inmiddels aangevraagd. Later dit jaar verschijnen er nog videogastlessen over mobiliteit, smart cities en circulaire bouw.

Hoekman RVS is gevraagd om mee te doen omdat het bedrijf erg gericht is op duurzaamheid. "Het is onze verantwoordelijkheid om verantwoord te ondernemen", vertelt Minke Heidema van Hoekman, die zelf ook een rolletje speelt in het filmpje. "Zo dragen we niet alleen bij aan een goede werkomgeving, maar ook aan de maatschappij."

In het filmpje wilde het bedrijf inzicht geven in de veelzijdigheid van de werkzaamheden en beroepen die er allemaal te vinden zijn. "Zo hopen we jongeren enthousiast te maken voor techniek. Dat is ons doel." Stagiairs zijn belangrijk voor het bedrijf, vertelt Heidema. "We hebben hier altijd veel stagiairs. De jeugd is de toekomst." Ook in

coronatijd bleven de stagiairs komen, maar rondleidingen voor schoolklassen konden niet meer doorgaan. “Zo’n filmpje kan dan een alternatief zijn.”

GOED IDEE

De elf leerlingen die vandaag les krijgen, zijn de eersten binnen de school die het lespakket volgen. “Het is uitproberen en kijken hoe het past”, zegt ‘t Hart. Hij is vandaag te gast bij een collega, want de lessen worden ingebed in diens mentorles. Niet alle docenten stonden te springen om mee te doen. “Ze moeten al zo veel en merken nu al dat niet alles wat ze willen doen in het schooljaar past. Ik vind het dan ook belangrijk dat we het niet van bovenaf opleggen, maar de hele school meekrijgen.”

Na de rondleiding door het bedrijf is het tijd voor duurzaamheid. “We proberen zo efficiënt mogelijk te snijden, maar toch houd je restmateriaal over”, vertelt Gert in het filmpje. Hij richt zich rechtstreeks tot de klas met een opdracht: wat zouden de leerlingen doen met dat restmateriaal? “Jullie mogen deze opdracht maken op papier, maar op de iPad is eigenlijk duurzamer”, zegt ‘t Hart. “Als jullie een heel goed idee hebben, gaan ze er bij het bedrijf misschien wel wat mee doen”, moedigt hij de klas aan. “Ze doen al zo veel, ik vind het lastig om te bedenken”, zegt een jongen. “Meneer, waarom doen we dit eigenlijk?” verzucht een meisje dramatisch. ‘t Hart hurkt naast haar neer en legt geduldig nog een keer uit dat er de komende jaren veel banen in de metaal- en technieksector bij komen. “Er vindt een energieverandering plaats, we moeten meer energie uit zon, wind en water halen.” Maar de leerling is niet overtuigd. “We krijgen nu dingen waar we niets mee gaan doen.” ‘t Hart optimistisch: “Ja, maar het is ook belangrijk om te weten wat je niet leuk vindt.”

WEERSTAND

Na de les legt de docent uit dat hij echt zijn best doet om ook filmpjes met vrouwelijke rolmodellen te vinden voor in zijn lessen. Zo heeft hij op YouTube lang gezocht naar loodgieter Rowena. “Maar ik merk weerstand bij sommige meiden. Hoe we ze meekrijgen, dat is een belangrijke vraag. Ze vinden het een te-ver-van-hun-bed-show.”

Dat blijkt ook uit een korte rondvraag in de klas. “Techniek trekt me niet echt”, zegt Celina. Ze wil zelf graag in de zorg werken. “Maar ik vind het wel goed dat we hier les over krijgen, hoewel ik niet echt met duurzaamheid bezig ben. Het filmpje zag er ook goed uit.”

“Ik ben ook niet echt van de techniek”, vertelt Sali. Zij wil in de bedrijfsadministratie. Roxanne, die naast haar zit, is wel enthousiast over techniek en wil graag automonteur worden. “Tijdens de praktijklessen haal ik bijvoorbeeld

‘We hebben hier altijd veel stagiairs. De jeugd is de toekomst’

‘Interactief is beter dan tien minuten een verhaal vertellen, dan haken de leerlingen af’

de startmotor eruit. Die start ik op en zet ik terug. Of we lopen de checklist na met wat er allemaal gecontroleerd moet worden voor een apk-keuring.” Ook in dat vakgebied is de energietransitie merkbaar. Zo is er sinds kort een hybride auto op school voor het vak autotechniek.

INTERACTIEF

Drie kwartier blijkt inderdaad te kort voor het ambitieuze programma dat deze ochtend op de agenda stond, dus de evaluatie wordt verplaatst naar de middag. “De video was perfect”, zegt ‘t Hart na de les. “In tien minuten krijgen de leerlingen goed zicht op het bedrijf. En interactief is beter dan tien minuten een verhaal vertellen, dan haken de leerlingen af.”

Hij vervolgt: “Veel beeld gebruiken is sowieso goed, maar het taalgebruik is soms lastig voor vmbo-basisleerlingen. Ik merk dat er soms te moeilijke woorden worden gebruikt.” Daarom print hij dus soms plaatjes uit van ijzererts en heeft hij drie powerpoints bij de lessen gemaakt met net dat beetje extra uitleg en verduidelijking.

En hoe het verder gaat met techniekonderwijs nu dit lespakket is afgerond? “We moeten ermee verder, want dit is pas het begin. Leerlingen denken soms dat ze er niet mee te maken krijgen, maar dat is wel zo. Techniek is zó belangrijk.”

Wel of geen promotie?

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Ditmaal een geschil over de benoeming in een LD-functie. Heeft het bestuur een docent terecht afgewezen voor promotie?

DE KWESTIE

Een docent solliciteert naar een LD-functie op haar school. Zij volgt daarbij de procedure die is beschreven in het interne document IPB, dat is vastgesteld met instemming van de medezeggenschapsraad. Het document schrijft voor dat docenten via een opgebouwd portfolio kunnen aangeven waarom zij vinden dat ze in aanmerking komen voor een hogere functie. Het portfolio wordt besproken met de betreffende afdelingsleider(s), die vervolgens de docent voor promotie kunnen voordragen.

In dit geval luidt het oordeel van de afdelingsleiders negatief. Een van de afdelingsleiders die samen met zijn collega het portfolio heeft beoordeeld, deelt de docent mondeling en later schriftelijk mee dat zij niet in aanmerking komt voor een LD-functie. De docent legt daarop de feedback van de beoordelaars en haar portfolio voor aan een extern bureau. Dit bureau weerlegt de constatering van de beoordelaars.

Daarop stelt de school de docent voor om haar wel volgens de LD-functie te gaan bezoldigen, maar haar niet in deze functie te benoemen. Daar neemt de docent geen genoegen mee. Ze meent dat haar onterecht een promotie wordt onthouden en legt de zaak voor aan de Commissie van beroep voor het funderend onderwijs.

HET OORDEEL

De commissie kan geen oordeel vellen over de inhoud en de waardering van een functie. Volgens de commissie is van een kennelijk onjuiste beoordeling van het portfolio van de docent niets gebleken. Wel vindt de commissie dat het besluit zorgvuldiger aan de docent had moeten worden meegedeeld. De commissie pleit ervoor, dit altijd schriftelijk te doen, en niet mondeling via een leidinggevende. Het beroep van de docent wordt echter ongegrond verklaard, omdat de commissie van oordeel is dat het schoolbestuur de procedure correct heeft gevolgd.

tot een voordracht voor een LD-functie. Volgens de commissie is van een kennelijk onjuiste beoordeling van het portfolio van de docent niets gebleken. Wel vindt de commissie dat het besluit zorgvuldiger aan de docent had moeten worden meegedeeld. De commissie pleit ervoor, dit altijd schriftelijk te doen, en niet mondeling via een leidinggevende. Het beroep van de docent wordt echter ongegrond verklaard, omdat de commissie van oordeel is dat het schoolbestuur de procedure correct heeft gevolgd.

De volledige uitspraak kunt u vinden op: www.onderwijsgeschieden.nl onder nummer 109329.

OOK EEN VRAAG?

Stel uw vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

Praktijkgids voor authentiek leiderschap

Goed leiderschap is en blijft een worsteling. Die conclusie zou je kunnen trekken uit de enorme hoeveelheid publicaties over wat leiderschap is en hoe je dat op een effectieve manier vormgeeft. Of alle auteurs ook iets nieuws te melden hebben, is maar de vraag. Dat geldt ook voor het nieuwste boek van mindfulnessexpert Neil Seligman. Bewust leiderschap is volgens Seligman doordrongen van presentie, een begrip dat overigens weinig overeenkomsten lijkt te hebben met het bekende 'presence' van Peter Senge et al. 'We hebben leiders nodig die begrijpen dat leiderschap niet gaat om Ik zeg dit en jij doet het, maar om Ik nodig uit en wij gaan creëren', schrijft hij. Wat dit precies met presentie te maken heeft, ontging mij aanvankelijk, maar iets verderop is Seligman duidelijker: '[-] leiderschap is de air die je met je meeneemt als je een ruimte betreedt, nog voordat je begint te spreken.' Dit lijkt misschien behoorlijk Amerikaans, maar die 'air' blijkt bij nader inzien geen bladgoud te zijn, maar een uiting van wat ook wel authentiek leiderschap wordt genoemd. En daarover gaat Seligman's boek: hoe word je een bewust leider? Aan de hand van korte inleidingen, tools en oefeningen helpt hij de lezer bij het ontwikkelen van zelfkennis,

zelfonderhoud, zelfmanagement, zelfontwikkeling en zelfrealisatie. In elke 'les' – zo noemt Seligman het zelf – wordt een concept geïntroduceerd dat in zijn ogen belangrijk is, waarna hij uitlegt hoe je het kunt gebruiken in de praktijk. De inleidingen zijn kort en worden verrijkt met voorbeelden en oefeningen om alvast zelf aan de slag te gaan. Ieder hoofdstuk wordt afgesloten met een toolkit en een verwijzing naar relevante literatuur, downloads, wetenschappelijk onderzoek en andere bruikbare bronnen. Zoals ik hiervoor al schreef, zijn Seligman's inzichten niet bepaald nieuw. Een goede leider heeft een duidelijke visie en missie, handelt vanuit een stevig stelsel van waarden én zorgt goed voor zichzelf, ook in lichamelijk opzicht. Mens sana in corpore sana. Alleen dan kun je andere mensen inspireren. Dat is het wel zo'n beetje. Links laten liggen dus, dit boek? Dat gaat me toch wat ver. Het is vooral de 'didactische' opzet die me wel bekoort. Lang niet alle leiders zijn gecharmeerd van dikke boeken die een stevige dosis doorzettingsvermogen vragen om bij de laatste bladzijde te komen (of hebben de tijd om ze te lezen). Voor die doelgroep is Seligman's boek zeker een aanrader.

Neil Seligman
Bewust leiderschap
Ontsluit je potentieel.
Inspireer anderen.
ISBN 978 90 470 1421 8

Cultuur-doe-boek

De OCAI is een bekend instrument voor het meten en veranderen van organisatiecultuur. Aan de hand van het 'concurrerende waardenmodel' van Cameron en Quinn geven mensen aan hoe zij de cultuur ervaren en in welke richting die zich zou moeten ontwikkelen. Dit nieuwe boek van Marcella Bremer, consultant, schrijver en bekend pleitbezorger van de OCAI, laat zien hoe je cultuur concreet maakt en ontwikkelt via gedrag. Want cultuur zit, zoals vaak wordt gezegd, 'tussen mensen', maar wordt uiteindelijk zichtbaar in menselijk gedrag. 'Cultuur doe je zelf!' is vooral een doe-boek, waarin de theorie niet ontbreekt (voor wie de OCAI niet kent) en een aantal boeiende cases voor optimale herkenbaarheid zorgen. Waar mogelijk wordt verband gelegd met de huidige coronacrisis.

Marcella Bremer
Cultuur doe je zelf!
Concreet aan de slag met organisatiecultuur
ISBN 978 90 819 8253 5

Veranderbereidheid

De titel van Satters boek lijkt waarschijnlijk een open deur – dat wisten we toch allang – maar in de praktijk wordt haar boodschap nog maar al te vaak met de voeten getreden. Bijvoorbeeld door het gebruik van het woord 'weerstand'. Veranderbereidheid is volgens de auteur geen issue als je mensen de juiste ondersteuning geeft. Een passende veranderstrategie heeft zes belangrijke ingrediënten: durven, willen, kunnen, ontdekken, beproeven en eerdere stappen evalueren. Samen zorgen ze ervoor dat mensen hun veranderkracht weer voelen en gebruiken. Die boodschap verpakt Satter in een aangename mix van theorie en praktijk, met name in de vorm van aansprekende verhalen.

Inge van Kooten-Satter
Mensen maken of breken een verandering
Hoe je de veranderkracht in je organisatie versterkt
ISBN 978 90 896 5537 0

Urban

Verhalen spelen een belangrijke rol in Urban Onderwijs. Sterker nog: het boek is opgebouwd uit dertig interviews met docenten uit het po, vo, mbo en hbo én met onderwijskundigen, docentenopleiders en onderzoekers. Daarin staat steeds één vraag centraal: hoe kan het onderwijs de kansen van alle leerlingen vergroten, ongeacht hun niveau, sociaaleconomische achtergrond of kleur? Dat levert een boeiende en levendige staalkaart van ideeën over inclusiviteit op.

Julia van Graevenitz en Menno Visser
Urban Onderwijs
Docenten over gelijke kansen in een veranderende wereld
ISBN 978 90 903 3659 6

On purpose

Nóg een boek over authenticiteit. Authentiek leiderschap gaat over het doorgronden van je drijfveren en het ontdekken van je missie, je purpose; leven vanuit je purpose brengt je dieper in verbinding met wie je bent en soms 'moet zijn'. Nick Craig sluit in zijn boek weliswaar bij deze inzichten aan, maar geeft daaraan ook zijn eigen draai. Minder theorie, meer praktijk. Hij beschrijft zijn visie op het werken vanuit purpose en vertelt daarnaast verhalen van leidinggevendenden over het effect dat leidinggeven vanuit purpose kan hebben. Aanstekelijke plaatjes bij een boeiend praatje.

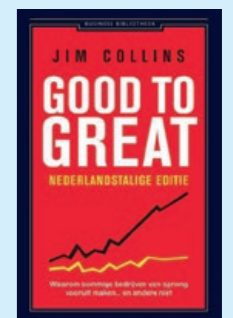
Nick Craig
Leiden vanuit purpose
Betekenisvolle doelen realiseren door met focus en vertrouwen te handelen
ISBN 978 90 771 7940 6

'Je moet een beetje van de mensen op je school houden'

Inge Sterenborg-Van der Schaaf, bestuurder van CSG Het Noordik in Almelo, Vriezenveen en Vroomshoop:

"'Good to great' van Jim Collins is al best een oud boek, maar ik gebruik een aantal lessen eruit nog steeds. Collins vraagt zich in dit boek af waarom sommige bedrijven uitstekend presteren en andere niet. Van de 1500 bedrijven die hij heeft onderzocht, selecteerde hij er elf die volgens hem 'great' zijn. Het boek gaat over de lessen die we kunnen leren van die elf. Voor mij springt de les 'Eerst wie, dan wat' eruit. Die heb ik altijd onthouden. Collins benadrukt het belang van mensen die een innerlijke motivatie hebben voor hun werk en stelt dat je juist hen altijd moet bevragen in een organisatie. Nu ben ik zelf een paar keer opnieuw begonnen als leidinggevende. Als ik ergens begin, ga ik in gesprek om te ontdekken welke visie er leeft in een organisatie. Ik heb dus niet één visie die ik overal toepas, maar ik onderzoek wat er past en of ik mijzelf daaraan kan verbinden. Die gesprekken vertaal ik vervolgens in een strategie voor de school. Het terugbrengen van de complexiteit van het onderwijs naar een heldere visie beschouw ik als een belangrijk deel van wat ik doe. Dat is overigens ook een les uit het boek. Ik zoek dus altijd de dialoog. Ik vind dat je een beetje van de mensen op je school moet houden. Dat schrijft Collins ook over die elf uitzonderlijk presterende organisaties. Daar werken bestuurders die van hun mensen houden."

Mijn favoriet

Jim Collins
Good to great
Waarom sommige bedrijven een sprong vooruit maken... en andere niet
ISBN 978 90 470 9384 8

Deze 14 collega's veranderen van baan

→ **Harko Boswijk** is benoemd tot rector van het Vituscollege (SIVOG) in Bussum. Hiervoor was hij rector van 't Atrium in Amersfoort. **Jochem Peppelenbos** is benoemd tot waarnemend directeur van de Vitusmavo (SIVOG) in Naarden. Hij was conrector op het Vituscollege. Beide benoemingen zijn ingegaan per 1 augustus 2020.

→ Marga Sijbom-Hassing, bestuurder van het Emelwerda College (Emmeloord) en het Berechja College (Urk), heeft **Pieter Brandwijk** benoemd tot directeur mavo-havo-vwo aan het Emelwerda College. Brandwijk werkt sinds 2005 als teamleider en beleidsmedewerker op CSG Prins Maurits in Middelharnis. Zijn benoeming gaat in per 4 januari 2021.

→ De raad van toezicht van OSG Hengelo heeft **Arjan Brunger** benoemd als bestuurder. Brunger werkt momenteel als voorzitter College van Bestuur van stichting KONOT in Oldenzaal (po). Hiervoor werkte hij onder andere als directeur Algemeen Bestuurlijke Zaken Universiteit Twente en als bestuurssecretaris Transport en Logistiek Nederland. Zijn benoeming bij OSG Hengelo gaat in op 1 januari 2021.

→ **Koen Franssen** is per 1 november teamleider vwo van het Wateringse Veld College in Den Haag (Scholengroep Den Haag Zuid-West). Hij werkte voorheen op ROC Mondriaan in Den Haag als teamleider.

→ **Jonne Gaemers** gaat de NUOVO Scholengroep in Utrecht en Zeist verlaten per 1 februari 2021. Hij is daar lid van het College van Bestuur. Gaemers wordt voorzitter College van Bestuur van AMOS Onderwijs in Amsterdam, een po-bestuur met 29 basisscholen. Gaemers was eerder onder meer bestuurder van OSG Schoonoord in Zeist.

→ SWV VO 2505, een samenwerkingsverband in de regio Apeldoorn, Epe en Voorst, heeft een nieuwe directeur gevonden in de persoon van **José in 't Veld**. Zij is op 1 november

gestart. Eerder was zij onder meer adjunct-directeur van het Twents Carmel College.

→ Frank Neefs, voorzitter College van Bestuur a.i., heeft **Sandra Saris** benoemd tot directeur vmbo DaCapo College Sittard-Geleen. Saris is momenteel werkzaam als locatiemanager bij SintLucas in Eindhoven, een verticale scholengemeenschap voor vmbo en mbo. Haar benoeming gaat in op 1 januari 2021.

→ **Luc Sluismans** is per 1 november de nieuwe rector van DENISE (De Nieuwe Internationale School Esprit) van Esprit Scholen. Hij werkt sinds 2016 op de school, eerst als teamleider vo en vervolgens als conrector en waarnemend rector.

→ Joop Vogel, voorzitter College van Bestuur CSG Liudger, heeft **Grietje Soet-Ferwerda** benoemd tot teamleider vwo-bovenbouw aan het CSG Liudger Raai in Drachten. Soet is sinds 2011 als docente Duits verbonden aan CSG Liudger Drachten, waar ze in 2015 ook de functie van decaan vwo kreeg. Haar benoeming gaat uiterlijk in op 1 februari 2021.

→ De raad van toezicht van de Stichting H3O in Dordrecht heeft **Dirk van der Bijl** tot

voorzitter College van Bestuur benoemd. Tot deze stichting behoren ook de drie locaties van het Insula College. Van der Bijl werkt momenteel als Hogeschooldirecteur Inholland van het domein Agri Food & Life Sciences. Zijn benoeming bij H3O gaat in per 1 maart 2021.

→ Het Dockinga College in Dokkum (Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs in Noordoost Friesland) heeft per 1 december 2020 twee nieuwe directeurs benoemd. **Angelika van der Duim-van der Zweep** is de nieuwe directeur vmbo. Zij werkte als teamleider Onderwijs & Relatiebeheer op de Academie vo & mbo van NHL/Stenden Hogeschool. **Sjors Veltman** treedt aan als directeur havo en vwo. Veltman is nu nog afdelingsdirecteur bij AOC Terra in Groningen. Eerder werkte hij onder andere als directeur bij Friesland college en als teammanager bij het ministerie van LNV.

→ René van der Thiel gaat de Sancta Maria Mavo in Den Bosch verlaten. Het bestuur heeft bekend gemaakt niet met hem verder te willen. Van der Thiel was bijna vijftien jaar directeur van de school. De nieuwe interim-directeur is **Anne Marie van Lanen**. Zij was van 2010-2014 rector van het Lorentz Lyceum in Arnhem.

'Samen zorgen we voor een dekkend aanbod'

Mijn overstap

Op 1 februari start **Hans Nijdeken** als voorzitter van het college van bestuur van het **Petrus Canisius College (PCC)** in Alkmaar. Hij volgt **Frans van Pinxteren** op, die met pensioen gaat.

een stoel op. Ik vind het PCC een heel leuke organisatie, met overigens veel dezelfde uitgangspunten als het Tabor College. En ik woon zelf in Alkmaar. Niet onbelangrijk, want het thuisfront wilde niet verhuizen."

Wat laat je achter?

"Een ontzettend mooie school. Er wordt heel hard gewerkt door mijn collega's, die altijd bereid zijn om een stapje extra te doen. We hebben ook prachtige en toekomstbestendige gebouwen. In Hoorn is de huisvesting doorge-decentraliseerd in een stichting die bestaat uit de twee vo-besturen hier. In goed overleg hebben we het geld verdeeld en de verbouwingen gedaan. Ik ben er trots op dat dit gelukt is."

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

"Het PCC zet zich in voor thuisnabij onderwijs, onder meer met kleinere vestigingen in Heiloo en Bergen. Tegelijkertijd zoekt de school samenwerking met partners in de

regio. Dat wil ik verder ontwikkelen. De concurrentie voorbij, het onderwijs voor de leerlingen staat voorop. In Hoorn doen we dat ook. Samen zorgen we voor een dekkend aanbod, nu en in de toekomst. Dat kan als je bereid bent om echt op inhoud met elkaar te praten."

Advertentie

Roostermaker nodig?

Ik heb de switch gemaakt!

Op zoek naar een roostermaker passend bij uw school?

Wij helpen u snel en gemakkelijk aan gekwalificeerde roostermakers voor tijdelijk of vast. Onze roostermakers zijn direct inzetbaar door heel Nederland en zijn specifiek opgeleid voor roostering in het voortgezet onderwijs.

Emma Helpt besteedt veel aandacht aan het selecteren van de juiste kandidaten, zodat u de juiste medewerker vindt voor uw team. Een roostermaker die de bewuste keuze heeft gemaakt zich te verdiepen in roosteren binnen het voortgezet onderwijs.

Meer weten, of direct een roostermaker nodig?
Neem contact op met Emma Helpt: 0570-565744 - info@emmahelpt.nl

Beter Onderwijs

Een gezonde schoolkantine is altijd belangrijk, maar in deze tijden misschien des te meer. Want een gezond eet- en drinkaanbod geeft jongeren een duwtje in de goede richting. Zo kunnen ze leren dat gezond eten lekker is én de normaalste zaak van de wereld. En daar hebben ze voor de rest van hun leven profijt van. De afgelopen 10 jaar hebben we al meer dan 1.000 scholen in Nederland geholpen met een gezond aanbod. Doen jullie ook mee?

7 ARGUMENTEN VÓÓR EEN GEZONDE SCHOOLKANTINE

1. De omgeving heeft invloed op voedselkeuzes van leerlingen

Jongeren eten gemiddeld te weinig groente en fruit, drinken te veel frisdrank en eten te veel snacks. In 2019 had 1 op de 7 de jongeren (12-18 jaar) in Nederland overgewicht of obesitas. Eén van de oorzaken van overgewicht is onze omgeving met een aanbod van veel ongezondere producten en reclame. Hierdoor worden we verleid ongezonde keuzes te maken. Met een gezondere schoolkantine verleid je juist tot gezonde keuzes!

2. Op deze leeftijd ontwikkelen leerlingen hun eigen voedingsgewoontes

Hoe ouder leerlingen worden, hoe meer ze zelf gaan bepalen wat ze eten en drinken. Ook kunnen ze bepaalde voedingsgewoontes ontwikkelen. Schoolkantines kunnen jongeren ondersteunen bij het ontwikkelen van gezonde voedingsgewoontes. Want jong geleerd, is oud gedaan.

3. De school heeft een voorbeeldfunctie

Scholen geven jongeren bepaalde normen en waarden mee. Met een gezondere schoolkantine geef je aan je leerlingen mee dat gezond eten en drinken vanzelfsprekend is.

4. Het eet- en drinkaanbod op school en voedingseducatie versterken elkaar

Om gezonde keuzes bij jongeren te stimuleren, is een integrale benadering het beste. Met lespakketten zoals Weet wat je eet van het Voedingscentrum kunnen scholen hun leerlingen structureel les geven over gezonde voeding. Het leereffect van dit soort lessen wordt vervolgens versterkt als leerlingen in de pauze volop kunnen kiezen uit gezondere producten.

5. Leerlingen zien een gezond kantine-aanbod als hulpmiddel om gezonder te kiezen

Jongeren vinden het belangrijk om zich fit te voelen en er goed uit te zien. Zij verbinden gezonde voeding aan een mooi uiterlijk en een goede conditie. Ze vinden het belangrijk om hun eigen eetkeuzes te maken. Help ze daarbij door keuzevrijheid te geven in de schoolkantine.

6. Ouders vinden de gezondheid van hun kind belangrijk

Veel ouders waarderen het als de school aandacht besteedt aan gezonde voeding, bijvoorbeeld in de vorm van voedseducatie en een gezonde schoolkantine.

7. Gezonde School-activiteiten kunnen bijdragen aan een gezondere leefstijl van de leerlingen

Leerlingen met een gezondere leefstijl presteren beter op school dan leerlingen met een minder gezonde leefstijl. Met een schoolkantine die voldoet aan de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum, ben je als school nog maar een paar stappen verwijderd van het behalen van het thema-certificaat Voeding van Gezonde School. Als scholen Gezonde School-activiteiten uitvoeren, dan kan dit bijdragen aan gezondere leefstijl van leerlingen.

www.voedingscentrum.nl/gezondeschoolkantine

GA VOOR
EEN
GEZONDE
SCHOOL-
KANTINE

Omdat gezondheid
belangrijker lijkt dan ooit

eerlijk over eten
Voedingscentrum

WEET WAT JE EET

Hét gratis online lespakket van het Voedingscentrum

Niet ieder kind krijgt kennis over voeding en voedselvaardigheden mee vanuit huis. En dat vinden wij jammer, want deze kennis helpt jongeren bij het ontwikkelen van een gezonde relatie met voeding. Nú leren wat goed eten is, daar heeft een kind de rest van het leven wat aan.

Meer dan duizend scholen

Om het lesgeven in voeding makkelijk te maken, heeft het Voedingscentrum gratis lesmaterialen. Docenten op duizenden scholen maakten er al gebruik van.

Gratis

'Weet wat je eet' is helemaal gratis! Je kunt er op jouw school onbeperkt gebruik van maken.

Thuis of in de klas

De lessen uit het lespakket zijn geschikt om zowel klassikaal te behandelen, als door leerlingen zelfstandig achter hun eigen computer uit te laten voeren.

Ga naar
www.wwje.nl

Wat biedt 'Weet wat je eet'?

- 10 online lessen (circa 30 minuten per les) over gezonde, duurzame en veilige voeding
- Kies zelf de lessen die je wilt behandelen
- Vraagt weinig voorbereiding
- Bekijk de voortgang van je leerlingen
- Draagt bij aan kerndoelen uit de doorlopende leerlijn voor de onderbouw vmbo, havo en vwo:
 - Mens & Natuur: kerndoelen 29, 30, 31, 34 en 35
 - Mens & Maatschappij: kerndoelen 42, 43 en 46
- Ook geschikt voor de onderbouw mbo